

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Václav Dobrozemský

Právní postavení a hospodaření občanských sdružení

Diplomová práce

Olomouc 2013

Poděkování:

Vedoucí diplomové práce JUDr. Zdence Papouškové, Ph.D.

Čestné prohlášení:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma **Právní postavení a hospodaření občanských sdružení** vypracoval samostatně a citoval jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci dne 15. 3. 2013

Obsah

Obsah	3
1. Úvodní část	5
1.1 Neziskový sektor a nezisková organizace	6
2. Právní úprava občanského sdružení	11
2.1 Pojem občanské sdružení	11
2.2 Založení a vznik	13
2.3 Stanovy	14
Název	14
Sídlo	15
Cíl činnosti	16
Orgány.....	16
Organizační jednotky	17
Zásady hospodaření.....	17
Práva a povinnosti členů	18
2.4. Proces registrace občanského sdružení.....	18
2.5 Členství.....	21
Vznik členství	21
Zánik členství.....	22
Práva a povinnosti členů	23
Soudní ochrana.....	23
2.6 Vnitřní struktura.....	24
Statutární orgán.....	25
Nejvyšší orgán.....	27
Další orgány	28
Organizační jednotky	28
2.7 Zrušení a zánik občanského sdružení	29
2.8 Nová právní úprava spolků	32
3. Daňový režim občanských sdružení.....	38
3.1 Právní aspekty zdaňování neziskových organizací v ČR	38
3.2 Daň z příjmů právnických osob	39
Předmět daně.....	39
Vynětí z předmětu daně	40

Poplatníci	42
Osvobození.....	43
Základ a sazba daně	44
Daňové přiznání a splatnost daně.....	47
3.3. Daň silniční	48
Předmět daně.....	48
Základ a sazba daně	49
Poplatníci	49
Vynětí z předmětu daně	50
Osvobození.....	50
Daňové přiznání a splatnost daně.....	50
3.4 Daň darovací	50
Předmět daně.....	50
Vynětí z předmětu daně	52
Základ daně	52
Poplatníci	53
Osvobození.....	53
Daňové přiznání	53
3.5 Daň z převodu nemovitostí	54
Předmět daně.....	54
Základ a sazba daně	55
Poplatníci	55
Osvobození.....	55
Daňové přiznání a splatnost daně.....	56
3.6 Daň z nemovitostí	56
Předmět daně.....	56
Základ a sazba daně	56
Poplatníci	57
Osvobození.....	57
Daňové přiznání a splatnost daně.....	59
4. Závěr	60
Shrnutí, summary.....	63
Zdroje	66
Příloha – fungování vybrané organizace	71

1. Úvodní část

Obsahem této práce je analyzovat postavení, fungování a daňový režim občanského sdružení (spolku) v ČR coby jednoho z institutů neziskového sektoru. Práce se bude zabývat definováním a úlohou neziskového sektoru a neziskových organizací ČR, samotným postavením občanského sdružení a jeho daňovými aspekty.

Pro toto téma jsem se rozhodl mimo jiné proto, že již dlouhou dobu působím v organizaci Junák – svaz skautů a skautek ČR, mám povědomí o praktickém fungování občanského sdružení a zkušenosti s vedením jeho organizačních jednotek. Právními aspekty fungování občanského sdružení se ve své činnosti v Junáku zabývám. Téma neziskového sektoru a zejména občanských sdružení je mi blízké. Proto jsem se také rozhodl zaměřit pouze na jeden typ (právní formu) „neziskových“ organizací, kterým je právě občanské sdružení.

Na Právnické fakultě UP v Olomouci jsem absolvoval volitelné předměty Spolkové a nadační právo a Daňový režim neziskového sektoru pod vedením JUDr. Zdenky Papouškové, Ph.D., která je také vedoucí mé diplomové práce.

Práce bude členěna na dvě hlavní části – právní postavení občanského sdružení (1. část) a daňový režim občanského sdružení (2. část). V první části práce se budu zabývat vymezením samotného pojmu nezisková organizace (neziskový sektor) jako uvedení do problematiky, následovat bude detailní rozbor občanského sdružení z hlediska jeho založení, vzniku, fungování, struktury orgánů, členství v občanském sdružení, jeho vystupování navenek, zrušení a zánik. Na konci této části bude provedeno srovnání s právní úpravou spolků v novém občanském zákoníku. Zejména budou zmíněny dosud neupravené instituty a rozdíly v těchto dvou úpravách. Přílohou práce je zpracován pohled (vzhledem k mému působení v něm) na fungování občanského sdružení Junák – svaz skautů a skautek ČR. Na konkrétním příkladu Junáka tak budu aplikovat obecné závěry a poznatky, které jsou zmíněny v předchozí části.

Druhá část diplomové práce se bude věnovat daňovému režimu a aspektům z toho vyplývajících pro občanská sdružení, tedy zejména souvislost občanského sdružení a jednotlivých typů daní, resp. specifika daňové problematiky pro občanská sdružení coby subjektů, které nejsou založeny za účelem podnikání.

Závěr bude obsahovat zhodnocení práce. Tématem, na které zde není bohužel místo, a který zatím není vyřešen, resp. je ve fázi projednávání, je problematika budoucího (nejen daňového) zvýhodnění spolků a právní úprava statutu veřejné prospěšnosti. To však i s ohledem na stav zpracování a projednávání příslušných zákonů.

Při zpracování této práce byly použity metody analýzy, komparace a subsumpce. Cílem práce je analyzovat některé problematické nebo ne úplně vhodně řešené aspekty sdružovacího (spolkového) práva a daňového režimu, nabídnout členům či pracovníkům občanských sdružení návodnou příručku či metodiku pro orientaci v uvedené problematice. Práce obsahuje, pro lepší orientaci v dané problematice, mnoho praktických příkladů. V daňové části jsou také u jednotlivých daní shrnuty mé případné komentáře a náměty na změny stávající právní úpravy. Ke zpracování diplomové práce budou použity zdroje uvedeny níže, včetně judikatury soudů.

1.1 Neziskový sektor a nezisková organizace

Pro pojmy „neziskový sektor“ a „nezisková organizace“ neexistují v českém právním řádu legální definice, přesto jde však o pojmy zažitě a běžně používané. Pojem „neziskový“ je českou vědeckou doktrínou¹ odmítán, přesto je však užíván. Jedná se o vadný překlad právního výrazu „non-profit“, případně „not-for-profit“. V těchto případech se však jedná o pojem mající význam „jiný než“ (resp. nikoli za účelem zisku). V českém prostředí je však užíván výraz „neziskový“ mající význam záporu „ne“.²

Pro neziskový sektor a neziskové organizace jsou také běžně užívány pojmy „nevýdělečný“, „občanský“, „třetí“, „nevládní“ (z anglického „Non-Governmental Organisation“, zkratka NGO), popř. „nestátní nezisková organizace“, (zkratka NNO)³, dobrovolné či dobrovolnické organizace, soukromé neziskové organizace apod.⁴ Ani tyto pojmy nejsou v českém právním řádu legislativně zakotveny, stejně jako pojem „neziskový“ přesně nevyjadřují charakter těchto subjektů, resp. celého sektoru.

Neziskový sektor je vytvářen neziskovými organizacemi v zemi, které vyhovují tzv. strukturálně – operacionální definici neziskových organizací podle Salamona a Anheiera. Pro neziskovou organizaci je definujících šest základních vlastností:

- formální ustavení (mají institucionální strukturu, jsou soukromé – odděleny od státu),
- nerozdělují zisk (základní rozdíl např. od obchodních společností; neziskové organizace mohou vytvářet zisk, ale ten neslouží k přerozdělení společníkům nebo

¹ Např. TELEČEK, Ivo. *Spolkové právo*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1998, s. 30 – 34.

² HUDCOVÁ, Zdenka. *Daňový režim neziskových organizací v ČR a ve vybraných zemích EU*. 1. vydání. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 2007, s. 9.

³ Tento pojem je běžně používán státní správou, např. v dokumentech ministerstva financí ČR. Poradní orgán vlády se jmenuje Rada vlády pro nestátní neziskové organizace.

⁴ BAČUVČÍK, Radim. *K terminologii neziskového sektoru: sborník příspěvků z internetové diskuse CVNS*. Brno: Centrum pro výzkum neziskového sektoru, 2005, s. 41.

členům, ale musí sloužit opět k dosahování účelu – předmětu činnosti – pro který byl subjekt založen),

- jsou samosprávné (mají alespoň minimální organizační strukturu a jsou vybaveny mechanismy umožňující kontrolu vlastní činnosti),
- mají dobrovolný charakter,
- jsou veřejně prospěšné (slouží veřejnému – obecnému – zájmu mimo soukromé zájmy pouze svých členů).⁵

Tento výčet je možné rozšířit či poupravit např. o požadavek personálního nebo majetkového základu organizace, že k jejich založení dochází zpravidla jednostranným či vícestranným soukromoprávním úkonem, mohou uplatňovat zvláštní způsoby financování (získávání dotací či grantů, daňové výhody). Charakteristickým rysem také může být využití dobrovolníků k zajištění své činnosti. Organizace také nemusí být vždy nutně veřejně prospěšné (nadace, nadační fondy, obecně prospěšné společnosti), ale mohou být i vzájemně prospěšné (občanská sdružení).⁶

Jistou definici, resp. vymezení funkcí neziskového sektoru poskytla i Evropská komise:

- neziskové subjekty zajišťují svým klientům služby sociální, zdravotní, tréninkové, informační, poradenské a podpůrné,
- účelem organizace je prosazovat určitý účel či zájmy určité skupiny,
- organizace vytvářeny jednotlivci nebo skupinami, kteří mají společný zájem či potřebu,
- organizace koordinuje své aktivity, poskytují informace a podporu individuálním organizacím pracujícím v určité oblasti nebo sektoru.⁷

Ministerstvo financí ČR vymezuje nestátní neziskové organizace jako „*občanská sdružení, obecně prospěšné společnosti, účelová zařízení církví a náboženské společnosti, nadace a nadační fondy či další právnické osoby, jejichž hlavním předmětem činnosti je poskytování zejména zdravotních, kulturních, vzdělávacích a sociálních služeb a dotace k poskytování sociálně právní ochrany dětí atd.*“⁸

Charakteristickým znakem je, že tyto subjekty nerozdělují dosažený zisk, ale ten následně slouží na financování jejich činnosti (veřejně nebo vzájemně prospěšných úkolů).

⁵ HUDCOVÁ: *Daňový režim neziskových organizací v ČR...*, s. 12.

⁶ RONOVSÁ, Kateřina. *Spolkové a nadační právo*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2008, s. 11.

⁷ PELC, Vladimír. *Daňové podmínky působení neziskových subjektů*. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 1.

⁸ Ministerstvo financí ČR. *Financování nestátních neziskových organizací*. [online]. mfcz.cz. [cit. 29. 11. 2012]. Dostupné na <http://www.mfcz.cz/cps/rde/xchg/mfcr/hs.xsl/nezisk_organizace.html>.

Avšak můžeme zde nalézt výjimku. § 20a odst. 3 a 4 občanského zákoníku hovoří o zrušení právnické osoby bez právního nástupce, tj. s likvidací. Není vyloučena možnost, aby likvidační zůstatek byl rozdělen mezi členy občanského sdružení.⁹

Je nutné odlišovat pojmy hospodářský účel a hospodářská činnost. Hospodářskou (často podnikatelskou) činnost, někdy také označovanou jako vedlejší, mohou organizace provozovat, dosahovat zisku a tento zisk následně není rozdělen mezi členy, ale je použit k naplňování cílů činnosti, pro který byla organizace založena. To, že nezisková organizace provozuje hospodářskou (výdělečnou) činnost, ještě neznamená, že sleduje výdělečný účel. Hospodářský účel se vyskytuje u obchodních společností. K jinému než hospodářskému (výdělečnému) účelu mohou být založeny pouze subjekty, které taxativně vymezuje český právní řád, např. subjekty podle zákona o sdružování občanů, nadace a nadační fondy, obecně prospěšné společnosti, politické strany a hnutí, církve a náboženské společnosti atd.¹⁰

U neziskových organizací tedy není vyloučeno dosažení zisku (naopak vzhledem k možnostem financování těchto subjektů a zajištění činnosti a dalšího rozvoje je vytváření zisku více než žádoucí), avšak tento zisk musí být užit pro plnění a dosahování účelu (předmětu činnosti) tohoto subjektu.

Pojem obecně prospěšné cíle vymezuje zákon o nadacích a nadačních fondech, který za obecně prospěšné cíle demonstrativně uvádí „*rozvoj duchovních hodnot, ochranu lidských práv nebo jiných humanitárních hodnot, ochranu přírodního prostředí, kulturních památek a tradic a rozvoj vědy, vzdělání, tělovýchovy a sportu*“.¹¹

Taktéž pojem „nezisková organizace“ český právní řád nezná. Lze však vycházet ze zákona o daních z příjmů, kde je použit pojem „*poplatníci, kteří nejsou založeni nebo zřízeni za účelem podnikání*“.¹² Rozhodující tedy je jak právní forma subjektů, tak forma činnosti.

„*Nezisková organizace je právnickou osobou, která je založena nebo zřízena na základě zákona, nikoli za účelem podnikání, jejímž hlavním cílem je poskytování obecně prospěšných služeb podle předem stanovených pravidel, a která v případě dosažení zisku musí tento zisk použít výhradně k rozvoji svého hlavního cíle.*“¹³

Pokus o legislativní vymezení pojmu „nezisková organizace“ bylo možné nalézt také v návrhu zákona o neziskových organizacích.¹⁴ Definice byla uvedena v § 2 odst. 1:

⁹ TELEČ: *Spolkové právo*, s. 32.

¹⁰ RONOVSÁ: *Spolkové a nadační právo*, s. 12.

¹¹ § 1 odst. 1 zákona č. 227/1997 Sb., o nadacích a nadačních fondech.

¹² § 18 odst. 8 zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů.

¹³ HUDCOVÁ: *Daňový režim neziskových organizací v ČR...*, s. 16.

¹⁴ Návrh zákona o neziskových organizacích, sněmovní tisk 64/0, volební období 2006 – 2010 [online]. psp.cz, [cit. 17. 7. 2012]. Dostupné na <<http://www.psp.cz/ff/dc/31/6f/08.htm>>.

„Nezisková organizace je právnickou osobou zřízenou podle tohoto zákona, jejíž hlavní činností je poskytování služeb a provádění činností, jež jsou zpravidla neziskové a slouží veřejnému zájmu (dále jen "hlavní činnost"). Majetek neziskové organizace nesmí být použit ve prospěch zřizovatelů a musí být použit na provoz neziskové organizace, zejména na poskytování služeb a provádění činností, pro které byla nezisková organizace zřízena. Nezisková organizace může vedle hlavní činnosti za podmínek stanovených tímto zákonem vykonávat i doplňkovou činnost, která nesmí ohrožovat nebo omezovat činnost hlavní“.

Na rozdíl od České republiky, Slovensko má pojem „nezisková organizace“ legislativně vymezen: *„Nezisková organizace je právnická osoba založená podle zákona, která poskytuje všeobecně prospěšné služby za předem určených a pro všechny uživatele stejných podmínek a jejíž zisk se nesmí použít ve prospěch zakladatelů, členů orgánů ani pro zaměstnance, ale v celém rozsahu se musí použít na zabezpečení všeobecně prospěšných služeb“.*¹⁵ Zákon pak vymezuje i pojem všeobecně prospěšné služby.

Dále je možné uvést, že neziskové organizace jsou založeny na principu dobrovolnosti a mohou být financovány z veřejných rozpočtů.

Neziskové organizace lze systemizovat a rozčlenit podle několika definičních znaků, jak uvádí Rektorič¹⁶:

- podle kritéria zakladatele na organizace založené veřejnou správou (státní správou nebo samosprávou), které lze nazvat veřejnoprávní organizace a na organizace založené soukromou fyzickou nebo právnickou osobou (soukromoprávní organizace)
- podle kritéria globálního charakteru poslání na organizace veřejně prospěšné (uspokojují potřeby veřejnosti) a organizace vzájemně prospěšné (uspokojují vlastní zájmy, potřeby určitých skupin občanů spjatých společným zájmem nebo cílem)
- podle kritéria právně organizační normy na organizace založené podle zákonů č. 218/2000 Sb. a č. 250/2000 Sb., na organizace založené podle ostatních zákonů a organizace založené dle zákona č. 513/1991 Sb.
- podle kritéria financování na organizace financované zcela nebo zčásti z veřejných rozpočtů, organizace financované z různých zdrojů a organizace financované především z výsledků realizace vlastního poslání.

Jak uvádí Škarabelová¹⁷, lze neziskové organizace členit na dva typy:

¹⁵ § 2 odst. 1 zákona č. 213/1997 Z. z. o neziskových organizáciach poskytujúcich všeobecne prospešné služby, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁶REKTOŘÍK, Jaroslav a kol. *Organizace neziskového sektoru. Základy ekonomiky, teorie a řízení*. 3. aktualizované vydání. Praha: EKOPRESS, 2010, s. 40 – 41.

- vládní (státní, veřejné) neziskové organizace), které zabezpečují převážně realizaci výkonu státní správy. Vyskytují se v právních formách příspěvkových organizací a organizačních složek státu.
- nestátní (nevládní, občanské, soukromé) neziskové organizace.

¹⁷ŠKARABELOVÁ, Simona. *Definice neziskového sektoru: sborník příspěvků z internetové diskuse CVNS*. Brno: Centrum pro výzkum neziskového sektoru, 2005, s. 27 – 28.

2. Právní úprava občanského sdružení

2.1 Pojem občanské sdružení

V této práci se zabývám jen jedním z typů právnických osob – občanským sdružením. Občanská sdružení tradičně zařazujeme mezi subjekty neziskového sektoru. Představuje jednu ze základních a nejdůležitějších složek neziskové sféry. Největší zastoupení z neziskových organizací mají právě občanská sdružení. V roce 2011 byl jejich počet (včetně organizačních jednotek s právní subjektivitou) 104 506.¹⁸

Můžeme rozlišit tři základní koncepce zařazení sdružovacího (spolkového) práva do právního řádu¹⁹:

- právní úprava statusových otázek spolků je přímo součástí občanského zákoníku (např. v Německu, Itálii, Nizozemsku, Švýcarsku),
- právní úprava statusových otázek spolků je v obecné rovině upravena v občanském zákoníku, následně je rozpracována ve zvláštních zákonech (např. v Řecku, Maďarsku, částečně v Německu),
- právní úprava statusových otázek spolků je obsažena v samostatných právních předpisech (např. v ČR, na Slovensku, v Belgii, Francii).

Občanské sdružení je konkrétním projevem práva sdružovacího. Právo sdružovací je upraveno v celé řadě mezinárodních i evropských dokumentů z oblasti lidských práv²⁰, stejně tak je garantováno ústavním pořádkem ČR. Upraveno je v Listině základních práv a svobod, kde čl. 20 odst. 1 říká, že: „Právo svobodně se sdružovat je zaručeno. Každý má právo spolu s jinými se sdružovat ve spolcích, společnostech a jiných sdruženích“. Omezení sdružovacího práva je možné z taxativně vymezených důvodů (bezpečnost státu, ochrana veřejné bezpečnosti a veřejného pořádku, předcházení trestným činům, ochranu práv a svobod druhých), jestliže to je v demokratické společnosti nezbytné, a pouze způsobem stanoveným zákonem.²¹

K výkonu sdružovacího práva není třeba povolení státního orgánu.²² To představuje záruku svobodného výkonu tohoto práva. S tím souvisí i omezená ingerence státu vůči

¹⁸ STEJSKAL, Jan, KUVÍKOVÁ, Helena, MAŤÁTKOVÁ, Kateřina. *Neziskové organizace – vybrané problémy ekonomiky*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2012, s. 27 – 28.

¹⁹ RONOVSÁ, Kateřina. Nadace, spolky a občanské právo. *Acta Iuridica Olomoucensia*, 2010, roč. 5, č. 2, s. 95.

²⁰ Např. Všeobecná deklarace lidských práv, Mezinárodní pakt o občanských a politických právech, Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech, Evropská sociální charta, Listina základních práv EU.

²¹ Čl. 20 odst. 3 Listiny základních práv a svobod.

²² § 1 odst. 2 zákona č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů.

občanským sdružením, kdy § 2 odst. 3 zákona o sdružování občanů říká, že „Do jejich postavení a činnosti mohou státní orgány zasahovat jen v mezích zákona“.

Pojem „občanské sdružení“ je však problematický. Sdružování občanů upravuje zákon č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů. Tento zákon se nevztahuje na sdružování v politických stranách a v politických hnutích, v církvích a náboženských společnostech ani k výdělečné činnosti nebo k zajištění řádného výkonu určitých povolání.²³ Dle soudní praxe Nejvyššího správního soudu²⁴ je tento výčet taxativní a nelze jej extenzivním výkladem rozšiřovat. Přestože uvedené subjekty naplňují znaky sdružení, je tato problematika upravena zvláštními zákony.

Sdružení nemusí zakládat jen občané. Terminologie zákona o sdružování občanů používá slovo „občan“ ve smyslu český státní občan i cizinec. Právo sdružovat se (podle čl. 20 Listiny základních práv a svobod) je dáno každému. Tento závěr lze dovodit i z čl. 42 odst. 3 Listiny, který uvádí, že „Pokud dosavadní předpisy používají pojmu „občan“, rozumí se tím každý člověk, jde-li o základní práva a svobody, které Listina přiznává bez ohledu na státní občanství“. Lze tedy uzavřít, že právo sdružovací se vztahuje jak na fyzické, tak na právnické osoby.

Samotný pojem „sdružení“ je také problematický, neboť nemusí být na první pohled vždy jasné, o jakou právní formu se v konkrétním případě jedná. Tohoto termínu lze užít ve třech různých situacích:

1) pro sdružení občanů dle zákona č. 83/1990 Sb. Zákon užívá termínu „sdružení“ jako legislativní zkratku pro spolky, společnosti, svazy, hnutí, kluby a jiná občanská sdružení, jakož i odborové organizace.²⁵

2) Tohoto pojmu lze použít také pro „sdružení“ dle smlouvy o sdružení podle § 829 a násl. občanského zákoníku. Zde se jedná o závazkový právní vztah bez právní subjektivity.

3) Může se také jednat o „zájmové sdružení právnických osob“ dle § 20f a násl. občanského zákoníku.

Občanské sdružení je společenstvím soukromého práva, jehož „orgány rozhodují na základě stanov sdružení v zájmové oblasti svých členů, tj. pouze v oblasti soukromé, nikoli veřejné“.²⁶ je právnickou osobou sdružující primárně fyzické osoby (jen fyzické osoby mohou občanské sdružení založit), s omezenou druhotnou účastí právnických osob, nejedná-li

²³ § 1 odst. 3 zákona č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů.

²⁴ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 13. 11. 2003, sp. zn. 7 A 13/2002-46.

²⁵ § 2 odst. 1 zákona č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů.

²⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 4. 2002, sp. zn. 30 Cdo 275/2002.

se o sdružení právnických osob či svazy.²⁷ Občanské sdružení je právnickou osobou korporativního typu, tedy založenou na osobním (členském) základě.

Z výše uvedeného můžeme nalézt několik pojmových znaků, které charakterizují občanské sdružení:

- právnická osoba korporativního typu založena na osobním základě (občanské sdružení má právní subjektivitu, procesní způsobilost i omezenou deliktní způsobilost),
- princip osobního (nepřevoditelného) dobrovolného členství²⁸,
- ústavní princip oddělenosti od státu,
- členská základna s hlasovacím právem,
- princip oddělenosti majetku a závazků sdružení od majetku a závazků jeho členů,
- struktura orgánů (určení statutárních, popř. jiných orgánů, kompetencí a způsobu jejich jednání),
- spolková autonomie,
- obecně prospěšný účel (předmět činnosti) jiný, než hospodářský,
- použití zisku k obecně prospěšnému účelu (předmětu činnosti) sdružení.²⁹

Občanské sdružení je právnickou osobou. Tuto problematiku obecně upravuje zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník v § 18 a násl. Zákon v § 18 definuje subjekty, které považuje za právnické osoby. Občanská sdružení můžeme subsumovat pod písm. a) odst. 2 – sdružení fyzických nebo právnických osob. Občanský zákoník tak považujeme za předpis obecný, zákon o sdružování občanů za předpis speciální.

2.2 Založení a vznik

Vznik občanského sdružení se rozpadá do dvou fází – založení a vznik. První fází je založení. Založení je soukromoprávní úkon (projev vůle) zakladatelů. Zakladatelské úkony soukromého práva však zákon o sdružování občanů neupravuje.

Zákon o sdružování občanů v § 6 odst. 2 vyžaduje, aby zakladateli byly nejméně tři fyzické osoby, z nichž alespoň jedna musí být starší 18 let. Tito zakladatelé vytváří přípravný výbor. Přípravný výbor nemá právní subjektivitu, nejedná se o právnickou osobu, jde pouze o legislativní zkratku pro označení zakladatelů sdružení (souboru fyzických osob), které

²⁷ RONOVSÁ: *Spolkové a nadační právo*, s. 24.

²⁸ BŘEŇ, Jan, JEMELKA, Luboš. *Zákon o sdružování občanů, zákon o právu shromažďovacím s komentářem*. Praha: ASPI, 2007, s. 2.

²⁹ RONOVSÁ: *Spolkové a nadační právo*, s. 25.

podávají návrh na registraci sdružení.³⁰ Přípravný výbor tedy nevystupuje jako samostatný subjekt, ale účastníky řízení o registraci jsou osoby, které jej tvoří. Lze říci, že přípravný výbor (resp. osoby jej tvořící) je prozatímním statutárním orgánem, který má působnost všech budoucích orgánů sdružení, a to až do chvíle jejich ustavení.³¹ To výslovně upravuje § 6 odst. 3 zákona o sdružování občanů. Přípravný výbor tedy jedná jménem sdružení nejen do doby jeho vzniku registrací, ale i poté, fakticky do ustavení vlastních orgánů sdružení.

Úkolem přípravného výboru je sepsání stanov budoucího sdružení a návrhu na registraci sdružení a jeho podání registračnímu orgánu.

Občanský zákoník v § 19 odst. 1 říká: „*Ke zřízení právnické osoby je potřebná písemná smlouva nebo zakládací listina, pokud zvláštní zákon nestanoví jinak*“. Na vznik občanského sdružení se však užije zásada *lex specialit derogat legi generali*, neboť zákon o sdružování občanů jako zákon speciální stanoví, že občanská sdružení vznikají registrací.³²

2.3 Stanovy občanského sdružení

§ 6 odst. 2 zákona o sdružování občanů hovoří o stanovách sdružení. Jedná se o dokument, který musí být v písemné podobě předložen spolu s návrhem na registraci občanského sdružení. Stanovy jsou základním dokumentem sdružení a můžeme říci, že mají dvojí účel – jednak slouží k identifikaci sdružení a registračnímu orgánu (ministerstvu vnitra) k přezkoumání, zda účel (předmět činnosti) sdružení není nedovolený či zakázaný, za druhé slouží k vnitřnímu životu sdružení, neboť upravuje základní oblasti fungování a vnitřní organizace sdružení. Zákon také vymezuje obligatorní náležitosti, které stanovy musí obsahovat.

Název sdružení

Občanský zákoník v § 19b odst. 1 stanoví, že „*Právnické osoby mají svůj název, který musí být určen při jejich zřízení*“. Název má specifikovat daný subjekt. Musí se dostatečně odlišovat od názvu jiné právnické osoby, orgánu veřejné moci, mezinárodní organizace, jejího orgánu nebo instituce a od názvu Evropské unie a jejích orgánů.³³ Název sdružení nesmí obsahovat výrazy, které jsou vyhrazeny pro určitý typ subjektů (např. banka, investiční společnost).³⁴ I v tomto ohledu je relativně bohatá judikatura Nejvyššího správního soudu.³⁵

³⁰ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 14. 10. 1998, čj. 5 A 41/98-16.

³¹ RONOVSÁ: *Spolkové a nadační právo*, s. 27.

³² § 6 odst. 1 zákona č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů.

³³ BŘEŇ, JEMELKA: *Zákon o sdružování občanů...*, s. 22.

³⁴ KOČÍ, Petr. *Nevýdělečné organizace 2012*. Praha: ASPI, 2012, s. 6.

Název nesmí být nemravný, má být zásadně pravdivý a takový, aby nepůsobil na veřejnosti klamavě.³⁶

Původně nekladal zákon žádné jiné požadavky na název sdružení. Avšak zákonem č. 342/2006 Sb. (novela zákona o sdružování občanů) s účinností od 3. 7. 2006 byla stanovena povinnost, podle níž název občanského sdružení musí obsahovat označení právní formy, tj. „občanské sdružení“ nebo zkratku „o. s.“. Již existující sdružení měla svůj název uvést do souladu s novelou do tří let, tj. do 3. 7. 2009. Tato povinnost však byla zrušena zákonem č. 33/2008 Sb. Ovšem i před účinností zákona mohla občanská sdružení ke svému názvu uvádět označení právní formy, stejně tak jako po zrušení této povinnosti si sdružení mohou označení právní formy ve svém názvu ponechat.

Co se týče ochrany názvu, uplatní se zde obecná úprava v občanském zákoníku.³⁷ Jako každá právnická osoba má i občanské sdružení právo na ochranu názvu před neoprávněným použitím a právo na ochranu dobré pověsti.

Sídlo sdružení

Druhou obligatorní náležitostí stanov sdružení je jeho sídlo. Obecnou úpravu sídla právnických osob opět obsahuje občanský zákoník v § 19c. Zákon o sdružování občanů žádnou podrobnější úpravu neobsahuje. „*Sídlo musí být určeno adresou, kde právnická osoba skutečně sídlí, tedy místem, kde je umístěna její správa a kde se veřejnost může s právnickou osobou stýkat.*“³⁸

Sídlo lze za dobu trvání sdružení měnit. V praxi bývá ve stanovách uvedena pouze obec, kde sdružení sídlí, což ministerstvo vnitra při registraci akceptuje. Je to praktické zejména z toho hlediska, že při změně sídla (tj. pokud by ve stanovách byla uvedena konkrétní adresa) je třeba změnit i stanovy sdružení a i tyto změny stanov podléhají registraci ministerstva vnitra. To s sebou samozřejmě nese transakční náklady. Ovšem občanský zákoník v § 19c odst. 2 stanoví: „*Zapisuje-li se právnická osoba do veřejného rejstříku, postačí, uvede-li její zakladatelský dokument název obce, kde je sídlo právnické osoby. Plnou adresu sídla navrhne právnická osoba zapsat do veřejného rejstříku.*“ V praxi to tedy znamená, že ve stanovách postačí uvést pouze obec, kde sdružení sídlí, v návrhu na registraci

³⁵ Např. rozsudek ze dne 24. 6. 2010, sp. zn. 7 As 40/2010-85 (občanské sdružení Komise pro kapitálový trh) nebo ze dne 15. 7. 2010, sp. zn. 7 As 51/2010-63 (NEW CENTRALBANK-ING o. s.).

³⁶ KNAPPOVÁ, Marta, ŠVESTKA, Jiří, DVORÁK, Jan, a kol. *Občanské právo hmotné 1*. 4. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Aspi, 2005, s. 218.

³⁷ § 19b odst. 2 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník.

³⁸ BŘEŇ, JEMELKA: *Zákon o sdružování občanů...*, s. 24.

musí být sídlo uvedeno plnou adresou. Ovšem ministerstvo vnitra ČR toto zjednodušení nesdílí a i ve stanovách požaduje plnou adresu sídla sdružení.³⁹

Cíl činnosti

Uvedení cíle (cílů) činnosti je nezbytnou náležitostí stanov. Cíl činnosti musí být dovolený a možný. § 4 zákona o sdružování občanů vymezuje, která sdružení nejsou dovolená (popírání nebo omezování osobních, politických nebo jiných práv občanů, porušování ústavy a zákonů apod.). Sdružení s předmětem činnosti, na který by se toto ustanovení vztahovalo, by nebylo možné registrovat. Ve stanovách mohou být cíle činnosti formulovány obecně a nemusí být stanoven způsob jeho dosahování.

Cíle činnosti sdružení mohou být různorodé: ochrana přírody, vzdělávací, výchovná činnost, kulturní, umělecká, sportovní humanitární činnost, ochrana lidských práv, práce s dětmi a mládeží apod.⁴⁰

Sdružení může vykonávat vedle hlavní činnosti i činnost vedlejší (výdělečnou), kterou může být např. podnikání.

Orgány sdružení, způsob jejich ustavování, určení orgánů a funkcionářů oprávněných jednat jménem sdružení

O orgánech sdružení bude pojednávat samostatná kapitola, zde tedy jen stručný nástin. Podoba, názvy i kompetence orgánů sdružení mohou být poměrně různorodá a zákon o sdružování občanů ponechává poměrně velkou volnost. Zákon pouze klade za požadavek, aby ve stanovách byly orgány uvedeny, byl uveden způsob jejich ustavování a určení orgánů a funkcionářů oprávněných jednat jménem sdružení. Z obecné úpravy právnických osob⁴¹ vyplývá, že je nutné určit statutární orgán, tedy osoby, které jsou oprávněny činit právní úkony jménem právnické osoby.

Přípravný výbor (resp. fyzické osoby jej tvořící a zakládající sdružení) může ve fázi zakládání sdružení zvolit takovou podobu orgánů, které budou odpovídat požadavkům zakládaného sdružení.

Nalezneme zde však mnoho problémů vyplývajících z nedostatečné úpravy v zákoně o sdružování občanů. Tomu se však budu věnovat v samostatné kapitole pojednávající o orgánech občanského sdružení.

³⁹ Ministerstvo vnitra ČR. *Občanské aktivity: registrace občanských sdružení*. [online]. mvcr.cz, [cit. 17. 7. 2012]. Dostupné na <<http://www.mvcr.cz/clanek/obcanske-aktivity-118893.aspx?q=Y2hudW09Ng%3d%3d>>.

⁴⁰ BŘEŇ, JEMELKA: *Zákon o sdružování občanů...*, s. 24.

⁴¹ § 20 odst. 1 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník.

Ustanovení o organizačních jednotkách, pokud budou zřízeny a pokud budou jednat svým jménem

Zakladatelé mají možnost určit, že sdružení bude mít organizační jednotky, a že budou jednat vlastním jménem (budou mít právní subjektivitu). Samozřejmě může mít sdružení různé členění na sekce, oddělení, úseky, pobočky, které nebudou organizační jednotkou a nebudou vystupovat vlastním jménem. Toto ve stanovách není potřeba uvádět.

Žádná další registrace organizačních jednotek s právní subjektivitou se již neprovádí. Tyto organizační jednotky jsou samozřejmě odvozeny od existence „hlavního“ sdružení, jsou s ním svázány svou existencí, tj. zaniká-li „hlavní“ sdružení, zanikají i všechna „vedlejší“ sdružení, tj. organizační jednotky s odvozenou právní subjektivitou.⁴²

O problematice organizačních jednotek sdružení s právní subjektivitou bude také pojednáno podrobněji v samostatné kapitole.

Zásady hospodaření

Zásady hospodaření nejsou občanským zákoníkem ani zákonem o sdružování občanů blíže vymezeny. Vzhledem k oddělení státu od občanských sdružení, jsou sdružení postavena na principu majetkové autonomie.

Zásady hospodaření ve stanovách by měly vymezovat zdroje příjmů sdružení (dary, členské příspěvky, příjmy z veřejných rozpočtů, dědictví, výtěžky z akcí, výnosy z vlastního majetku – příjmy z pronájmu, úroky z vkladů apod.). Vybírání členských příspěvků je možné jen tehdy, umožňují-li to stanovy.⁴³

Zásady hospodaření by taktéž měly vymezovat, který orgán je příslušný hospodařit s majetkem sdružení a co se stane s majetkem sdružení při jeho zániku.

Celkově můžeme sledovat přísnější úpravu týkající se hospodaření u jiných právnických osob, které nejsou založeny nebo zřízeny za účelem podnikání. Např. co se týče závěrů a výsledků hospodaření, rigoróznější úpravu nalezneme u nadací, nadačních fondů⁴⁴, obecně prospěšných společností⁴⁵, politických stran a hnutí⁴⁶, kde příslušná právní úprava vyžaduje ověření účetní závěrky auditorem nebo předkládání výročních zpráv.

⁴² BŘEŇ, JEMELKA: *Zákon o sdružování občanů...*, s. 28.

⁴³ Tamtéž, s. 29.

⁴⁴ § 24 odst. 2 zákona č. 227/1997 Sb., o nadacích a nadačních fondech.

⁴⁵ § 19 odst. 2 zákona č. 248/1995 Sb., o obecně prospěšných společnostech.

⁴⁶ § 18 odst. 1 písm. b) zákona č. 424/1991 Sb., o sdružování v politických stranách a v politických hnutích.

Práva a povinnosti členů sdružení

Práva a povinnosti členů sdružení taktéž upravují stanovy.⁴⁷ Tento požadavek tak doplňuje nezbytné minimální náležitosti stanov podle § 6 odst. 2 zákona o sdružování občanů. Co se týče práv a povinností členů sdružení, bude o tom pojednávat taktéž samostatná kapitola.

2.4 Proces registrace občanského sdružení

Jak již bylo řečeno výše, sdružení vzniká registrací ministerstvem vnitra.⁴⁸ Registrační princip je charakterizován tím, že registrační orgán prověřuje podklady pro jeho zápis (jejich zákonost), přičemž platí, že při splnění podmínek existuje právní nárok na zápis.⁴⁹

Náležitosti a proces registrace upravuje zákon o sdružování občanů, subsidiárně se použije správní řád. Nemá-li návrh na registraci předepsané náležitosti dle zákona o sdružování občanů, ale rovněž (protože se jedná o podání vůči správnímu orgánu) náležitosti dle § 37 správního řádu, ministerstvo bezodkladně, nejpozději do 5 dnů, upozorní přípravný výbor (konkrétně jeho zmocněnce) na tuto skutečnost s upozorněním, že nebudou-li vady odstraněny, řízení nebude zahájeno. Výhrady ministerstva se nemohou týkat obsahového znění stanov. Nejvyšší správní soud judikoval, že „*jakékoli věcné posuzování stanov ministerstvem v této předprocesní fázi je nepřípustné; zahájení registračního řízení nesmí být oddalováno nesplněním podmínek – náležitostí návrhu, jež nejsou v § 6 odst. 2 a 4 citovaného zákona vypočteny, a zakládají se tak pouze na úsudku správního orgánu*“.⁵⁰ Pakliže návrh na registraci splňuje všechny formální požadavky dle zákona, nemá výzva k odstranění vad zákonný podklad.⁵¹

Oproti obecné úpravě ve správním řádu je zde rozdílně upraven okamžik zahájení řízení. Obecně platí, že řízení je zahájeno dnem, kdy žádost (nebo jiný návrh) došel příslušnému správnímu orgánu.⁵² Zákon o sdružování občanů v § 7 odst. 3 normuje, že řízení je zahájeno až dnem, kdy ministerstvu došel bezvadný návrh. O této skutečnosti ministerstvo

⁴⁷ § 3 odst. 3 zákona č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů.

⁴⁸ Do působnosti ministerstva vnitra spadá dle § 12 odst. 1 písm. c) zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky mj. i „*sdružovací a shromažďovací právo*...“

⁴⁹ RONOVSÁ, Kateřina. Zamyšlení nad procesními otázkami vzniku spolku jako právnické osoby. *Dny práva - 2008 - Days of law*. Brno: Masarykova univerzita Brno, 2008, s. 972.

⁵⁰ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 1. 8. 2007, sp. zn. 1 Ans 3/2007-235.

⁵¹ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 13. 10. 2004, sp. zn. 6 A 137/2001-42.

⁵² § 44 odst. 1 zákona č. 500/2004 Sb., správní řád.

taktéž vyrozumí přípravný výbor. Dle výkladu ministerstva vnitra se však řízení registračního orgánu stalo fakticky řízením schvalovacím.⁵³

V úvahu přicházejí pouze dva způsoby vyřízení – buď registrace, nebo odmítnutí registrace. V § 8 zákona o sdružování občanů je upravena problematika odmítnutí registrace. Bude se jednat o případy, kdy sdružení nespadá do působnosti tohoto zákona (§ 1 odst. 3), ale řídí se zvláštním právním režimem, stanovy nejsou v souladu s § 3 (rozpor se základními principy sdružovacího práva – např. zákaz nuceného členství), jedná se o sdružení nedovolené podle § 4 nebo cíle sdružení jsou v rozporu s § 5. Dle rozhodovací činnosti Nejvyššího správního soudu se jedná o taxativní výčet a důvody nelze rozšiřovat.⁵⁴ V případě, že by byla registrace provedena, nevydává ministerstvo správní rozhodnutí.⁵⁵ Pouze v případě odmítnutí návrhu je třeba vydat rozhodnutí ve smyslu § 67 a násl. správního řádu. O odmítnutí registrace rozhodne ministerstvo do 10 dnů od zahájení řízení. Neuplatní se tedy obecná úprava v § 71 správního řádu.⁵⁶

Proti rozhodnutí o odmítnutí registrace je možné podat opravný prostředek. Zákon uvádí, že opravný prostředek se podává k „nejvyššímu soudu republiky“.⁵⁷ Jedná se však o pozůstatek z doby vzniku tohoto zákona. Přijetím zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, došlo k nepřímé novelizaci zákona o sdružování občanů. Podle § 4 odst. 1 písm. a) s.ř.s. rozhodují o žalobách vydaných v oblasti veřejné správy soudy ve správním soudnictví. V praxi tedy o správní žalobě nebude rozhodovat Nejvyšší soud ČR, ale krajský soud, v jehož obvodu je sídlo správního orgánu, který ve věci vydal rozhodnutí v posledním stupni. Vzhledem k sídlu ministerstva vnitra ČR bude příslušným Městský soud v Praze.⁵⁸

Soud rozhodnutí zruší, jestliže nebyly dány důvody pro odmítnutí registrace. Den právní moci tohoto rozhodnutí by byl považován za den vzniku sdružení, žádné další rozhodnutí ministerstva vnitra již není vydáváno.⁵⁹ Jedná se tak o další způsob vzniku sdružení. V tomto případě má zmocněnec přípravného výboru právo na zaslání jednoho vyhotovení stanov s vyznačením dne registrace (kterým bude den právní moci rozhodnutí

⁵³ RONOVSÁ, Kateřina. Zamyšlení nad procesními otázkami vzniku spolku jako právnické osoby. *Dny práva - 2008 - Days of law*. Brno: Masarykova univerzita Brno, 2008, s. 6.

⁵⁴ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 13. 11. 2003, sp. zn. 7 A 13/2002-46.

⁵⁵ Zákon tak výslovně stanoví v § 9 odst. 1v poslední větě.

⁵⁶ BŘEŇ, JEMELKA: *Zákon o sdružování občanů...*, s. 37.

⁵⁷ § 8 odst. 3 zákona o sdružování občanů.

⁵⁸ SLÁDEČEK, Vladimír, POUPEROVÁ, Olga a kol. *Správní právo – zvláštní část (vybrané kapitoly)*. Praha: Leges, 2011, s. 129 – 130.

⁵⁹ KOČÍ: *Nevýdělečné organizace 2012*, s. 11.

soudu, které registraci nahrazuje). Sdružení tímto získá doklad, že rozhodnutí po registraci skutečně vzniklo.⁶⁰

Je třeba odmítnout výklad ministerstva vnitra i Městského soudu v Praze, jež se snaží prosadit názor, že po zrušení rozhodnutí ministerstva o neregistraci je věc vrácena k dalšímu řízení ministerstvu a to následně nově rozhodne (tedy může registraci sdružení znovu zamítnout).⁶¹ Takto rozhodoval Městský soud v Praze například v rozsudku ze dne 31. 3. 2011, sp. zn. 11 Ca 298/2009-78. Argumentem proti tomuto výkladu je jasné znění § 8 odst. 4 zákona o sdružování občanů, který zní: „*Soud rozhodnutí ministerstva zruší, jestliže nebyly dány důvody k odmítnutí registrace. Den právní moci takového rozhodnutí soudu je dnem registrace sdružení*“. Zákon tedy jasně říká, kdy sdružení tímto způsobem vzniká. Nepřipouští jiný výklad, tedy že by po vrácení věci soudem ministerstvo znovu rozhodovalo o (ne)registraci. Aby bylo zřejmé, kdy sdružení vzniklo, ministerstvo zašle zmocněnci přípravného výboru jedno vyhotovení stanov, na němž vyznačí den registrace. Podá-li tedy zmocněnec žádost, je povinností ministerstva mu vyhovět a vyhotovení stanov mu zaslat. Pakliže by tak neučinilo, přicházelo by v úvahu použití prostředků k ochraně proti nečinnosti dle správního řádu.

Zákon v § 8 odst. 5 normuje třetí způsob vzniku sdružení. Pokud nebylo zmocněnci přípravného výboru do 40 dnů od zahájení řízení doručeno rozhodnutí o odmítnutí registrace, vzniká dnem následujícím po uplynutí této lhůty automaticky ze zákona. Zmocněnec přípravného výboru má opět nárok na zaslání jednoho vyhotovení stanov s vyznačením dne registrace. Jedná se zde o zvláštní ochranu před nečinností správního orgánu. Není rozhodující, zda v této lhůtě nebylo rozhodnutí vůbec vydáno, anebo jen nebylo zmocněnci doručeno.⁶²

Pakliže se neuplatní postup podle § 8, ministerstvo vnitra registraci provede. Zákon k tomu stanovuje lhůtu 10 dní s tím, že v této lhůtě zašle zmocněnci přípravného výboru jedno vyhotovení stanov s vyznačením dne registrace. V souladu s § 9 odst. 4 zákona o sdružování občanů запиše ministerstvo uvedené údaje do základního registru právnických osob, podnikajících fyzických osob a orgánů veřejné moci.

Zákon o sdružování občanů upravuje i problematiku změny stanov. Tyto změny oznámí sdružení ministerstvu písemně do 15 dnů od jejího schválení. Ve dvojím vyhotovení pak připojí text změny. Vlastní změna stanov je výsledkem soukromoprávního úkonu

⁶⁰ BŘEŇ, JEMELKA: *Zákon o sdružování občanů...*, s. 39.

⁶¹ KOČÍ: *Nevýdělečné organizace 2012*, s. 11.

⁶² BŘEŇ, JEMELKA: *Zákon o sdružování občanů...*, s. 39.

příslušných orgánů sdružení. Oznámení ministerstvu tak nemá vliv na závaznost přijaté změny.⁶³ Nejvyšší soud ve svém usnesení sp. zn. 11 Zp 3/99 konstatoval, že úkon, kterým ministerstvo bere změnu stanov na vědomí, není správním rozhodnutím. Jedná se pouze o správní úkon, který má pořádkový (evidenční) charakter.

Zákon také pamatuje na situace, kdy změna stanov je neúplná, nepřesná, změna není v souladu s § 6 odst. 2 a 4, anebo jsou-li dány důvody k odmítnutí registrace podle § 8 odst. 1. Ministerstvo na tyto okolnosti sdružení bezodkladně upozorní. Sdružení je dána lhůta k odstranění nedostatků v délce 60 dnů. V dalších 10 dnech má pak sdružení povinnost o tom ministerstvo vyrozumět. Neučiní-li tak, ministerstvo sdružení rozpustí. Zákon zde nedává ministerstvu volnost úvahy, zda sdružení rozpustit, či nikoliv, ale ukládá mu to jako povinnost. Proti tomuto rozhodnutí může sdružení podat správní žalobu dle s.ř.s.

Mají-li změny stanov všechny příslušné náležitosti a není třeba odstraňovat nedostatky, ministerstvo vezme změny na vědomí a zašle jedno vyhotovení změny stanov sdružení s vyznačením této skutečnosti. Zákon mu k tomuto úkonu dává desetidenní lhůtu.

2.5 Členství

Existence členské základny je pojmovým znakem právní formy občanského sdružení. Vychází z práva na svobodu sdružování, které je zakotveno v mezinárodních dokumentech i v ústavním pořádku ČR. Zákon o sdružování občanů v § 3 upravuje zásadu dobrovolnosti členství. Právo svobodně se sdružovat tedy zahrnuje možnost občanů založit sdružení nebo do něj vstoupit, ale rovněž do něj nevstoupit nebo z něj vystoupit (dobrovolně ukončit členství).⁶⁴

Stanovy mohou určit více typů členství (např. řádné, čestné) a adekvátně k tomu různý rozsah práv a povinností (např. povinnost platit členskou příspěvkou, hlas rozhodující a hlas poradní při hlasování orgánů sdružení apod.).

Vznik členství

Nabytí členství lze dvěma způsoby: 1. účastí při zakládání sdružení. Fyzická osoba se stane členem přípravného výboru, podílí se na přípravě stanov, a jakmile sdružení vznikne, automaticky se stává jeho členem. 2. přistoupením k již existujícímu sdružení, tedy na základě projevu vůle osoby stát se členem a akceptace přihlášky sdružením (např. rozhodnutím příslušného orgánu o přijetí za člena). Zákon výslovně neobsahuje ustanovení o závaznosti

⁶³ BŘEŇ, JEMELKA: *Zákon o sdružování občanů...*, s. 45.

⁶⁴ Tamtéž, s. 12.

stanov pro členy sdružení. Stanovy jsou v okamžiku jejich registrace závazné pro jejich zakladatele (členy přípravného výboru). Je tedy nanejvýš vhodné, aby již v písemné přihlášce budoucí člen projevil vůli být vázán stanovami sdružení.⁶⁵ Stanovy jsou výrazem soukromoprávního jednání zakladatelů, avšak registrací se stávají závaznými. „*Stanovy nemají tudíž po registraci povahu soukromé listiny, ale jsou závazným dokumentem, u něhož sice neplatí princip formální publikace jako u zákona, jehož obsah musí být prokázán, avšak jsou závazné*“.⁶⁶

Zánik členství

Stejně tak stanovy budou upravovat způsoby zániku členství. Můžeme rozlišovat zánik dobrovolný a nedobrovolný.

1. Vzhledem k tomu, že členství ve sdružení má osobní povahu, zaniká členství fyzické osoby její smrtí. Členství ve sdružení není převoditelné.

2. Zásada dobrovolnosti členství se projevuje v možnosti dobrovolně vystoupit ze sdružení. Jedná se o jednostranný úkon dosavadního člena, který projevuje vůli již nadále nebýt členem. Stanovy mohou dobrovolné vystoupení vázat tím, že projev vůle k vystoupení musí být písemný.⁶⁷ Některá sdružení mohou možnost dobrovolného vystoupení vázat na určité podmínky, např. stanovením výpovědní lhůty. Avšak § 3 odst. 1 zákona o sdružování občanů deklaruje právo svobodně ze sdružení vystoupit. Je tak na posouzení konkrétních podmínek stanov, zda nejsou v rozporu se zásadou dobrovolnosti členství.

3. Členství může zaniknout oproti vůli člena, a sice vyloučením. Jedná se o jednostranný úkon sdružení. „*Žádný zákon neurčuje náležitosti rozhodnutí orgánu sdružení o vyloučení a žádný zákon tedy ani neurčuje povinnost poučit adresáta takového rozhodnutí o opravných prostředcích.*“⁶⁸ Stanovy mohou určit, který orgán je oprávněn o vyloučení rozhodnout, důvody, za kterých je možné člena vyloučit, má-li člen k dispozici nějaký opravný prostředek, a který orgán o odvolání rozhodne. Rozhodování o vyloučení člena není výkonem v oblasti veřejné správy, nelze ústavní stížností zrušit napadené rozhodnutí o

⁶⁵ RONOVSÁ: *Spolkové a nadační právo*, s. 33.

⁶⁶ Usnesení Ústavního soudu ze dne 25. 8. 1998, sp. zn. III. ÚS 195/98, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 8. 11. 2006, sp. zn. 28 Cdo 2669/2006.

⁶⁷ BŘEŇ, JEMELKA: *Zákon o sdružování občanů...*, s. 13.

⁶⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 4. 2007, sp. zn. 28 Cdo 704/2007.

vyloučení.⁶⁹ Stejně tak přezkum rozhodnutí o vyloučení člena nemůže být výkonem správního soudnictví, ale soudy jej přezkoumávají dle občanského soudního řádu.⁷⁰

4. Automaticky může členství zaniknout z ve stanovách určených důvodů, např. marným uplynutím dodatečné lhůty k zaplacení členského příspěvku, je-li na jeho placení členství vázáno.⁷¹

5. Členství samozřejmě zaniká zánikem samotného sdružení.

Práva a povinnosti členů

§ 3 odst. 3 zákona o sdružování občanů stanoví, že práva a povinnosti členů upravují stanovy. Ronovská⁷² rozděluje práva členů do třech kategorií.

1. Spolurozhodování – tímto se členové podílejí na tvorbě vůle sdružení. Jedná se o právo podílet se na činnosti sdružení, účasti na schůzi nejvyššího orgánu sdružení (členská schůze), právo vyjadřovat se, podávat návrhy, hlasovací právo, právo volit a být volen do orgánů sdružení (aktivní a pasivní volební právo), právo být informován o činnosti sdružení.

2. Užívací práva – jedná se o majetkové právo užívat např. objekty či předměty ve vlastnictví sdružení, účastnit se jeho akcí apod.

3. Ochranná práva – v širším smyslu zde můžeme zařadit právo člena na vystoupení ze sdružení a právo žalovat sdružení o náhradu škody, v užším smyslu pak ochranu účelu sdružení.

Povinnosti lze členit do dvou kategorií.⁷³

1. Osobní – zde můžeme zařadit povinnost dodržování stanov, účast na činnosti a při dosahování cílů sdružení, loajalita a respektování poslaní sdružení. Některá sdružení mohou mít povinnou účast na členské schůzi, u funkcionářů sdružení může být stanovena povinnost seznámit se s povinnostmi plynoucími z jejich funkce.

2. Majetkové – nejvýznamnější majetkovou povinností je placení členských příspěvků.

Soudní ochrana členů

Členům sdružení náleží dle § 15 zákona o sdružování občanů soudní ochrana. Členům je zde poskytnuto právo domáhat se u soudu určení, zda je rozhodnutí orgánu sdružení, proti němuž již není možné podle stanov podat opravný prostředek, v souladu se zákonem a

⁶⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 20. 2. 2001, sp. zn. II. ÚS 452/98.

⁷⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 2. 1999, sp. zn. Cdo 2317/98, Usnesení Nejvyššího správního soudu ze dne 8. 1. 2007, čj. Konf 33/2006-5.

⁷¹ RONOVSÁ: *Spolkové a nadační právo*, s. 34.

⁷² Tamtéž, s. 35.

⁷³ Tamtéž, s. 35 – 36.

stanovami. Je v pravomoci sdružení určit, zda je proti rozhodnutí některého orgánu možné podat opravný prostředek. V případě malých sdružení, kde má většinou veškerou činnost na starost jeden orgán již žádná možnost uplatnění opravného prostředku dána není.⁷⁴

Zákon tedy normuje dvě podmínky pro to, aby se mohl dotčený člen domáhat soudní ochrany: 1. člen považuje rozhodnutí orgánu sdružení za nezákonné nebo odporující stanovám, 2. návrh (zákonou určovací žalobu) k soudu podá do 30 dnů (subjektivní lhůta), kdy se o rozhodnutí orgánu sdružení dozvěděl, nejpozději však do 6 měsíců (objektivní lhůta) od tohoto rozhodnutí. Soud může rozhodnout jen o takto petitorně znějící žalobě (určení, zda je rozhodnutí orgánu sdružení v souladu se zákonem nebo stanovami). „*Jiné znění určovací žaloby, ale i jiná žaloba člena podaná proti občanskému sdružení, postrádají oporu v hmotném právu. Princip spolkové autonomie velí soudu nezasahovat do činnosti občanských sdružení jiným způsobem, než výslovně dovoluje zákon.*“⁷⁵

Protože rozhodnutí orgánu sdružení je soukromoprávní úkon, nemá povahu výkonu veřejné správy, nepostupuje se tudíž podle soudního řádu správního, ale podle občanského soudního řádu. K tomuto se váže bohatá judikatura soudů.⁷⁶

Procesní pravidla pro podání žaloby, její náležitosti a způsob rozhodování soudů stanoví část pátá zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád. Občanský soudní řád stanoví, že žaloba musí být podána ve lhůtě dvou měsíců od doručení rozhodnutí, zákon o sdružování občanů v § 15 stanoví lhůtu speciální.

2.6 Vnitřní struktura

Již bylo řečeno výše, že obligatorním požadavkem na obsah stanov je určení orgánů sdružení. V občanském zákoníku je pouze upraveno, že je nutné určit statutární orgán, který je oprávněn činit právní úkony jménem právnické osoby. Je třeba říci, že současná právní úprava orgánů sdružení v zákoně o sdružování občanů je nedostatečná a způsobuje problémy, zejména při jednání sdružení navenek. Dále bude uvedeno několik důvodů.

Z dikce § 6 odst. 2 písm. d) zákona o sdružování občanů můžeme usuzovat, že občanské sdružení by mělo zřídit minimálně dva orgány, neboť se zde hovoří o orgánech

⁷⁴ BŘEŇ, JEMELKA: *Zákon o sdružování občanů...*, s. 57.

⁷⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 6. 2007, sp. zn. 28 Cdo 2948/2006.

⁷⁶ Např. nález Ústavního soudu ze dne 10. 3. 1998, sp. zn. IV. ÚS 9/98, Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 4. 2002, sp. zn. 30 Cdo 275/2002, Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 2. 1999, sp. zn. Cdo 2317/98.

v množném čísle.⁷⁷ Ovšem v komentáři k zákonu o sdružování občanů⁷⁸ autoři uvádějí, že se fakticky nemusí jednat o více orgánů, ale výkladem a maiori ad minus o orgán jediný. Já se však přikláním k prvnímu názoru, neboť zákon hovoří jasně (v množném čísle). Dále zastávám názor, že je nutné ustavit minimálně dva orgány – 1. nejvyšší (členská schůze apod.), kde všichni členové sdružení mohou uplatňovat svá práva a jedná se o orgán rozhodující o nejvýznamnějších a nejzávažnějších otázkách sdružení, 2. statutární orgán, který je oprávněn jednat jménem sdružení a vystupovat navenek.

Pojmenování těchto orgánů, stejně tak jejich počet, způsob ustavování či volební období je zcela na sdružení, resp. jeho zakladatelích (členech přípravného výboru). Záleží také na velikosti sdružení, neboť v praxi se setkáváme s principem „čím větší sdružení, tím více orgánů“ (včetně rozdělení jejich úkolů a kompetencí). Na rozdíl od právní úpravy obchodních společností a družstev není pro občanská sdružení upraveno jednotné pojmenování statutárních a jiných orgánů.

Mezi orgány občanského sdružení nebudou patřit např. odborné sekce, pracovní skupiny, odbory, oddělení, kancelář či sekretariát sdružení nebo jeho orgánů. V těchto případech se jedná pouze o vnitřní organizační útvary nebo pracoviště. Není tedy nutné, aby se tyto útvary objevovaly ve stanovách sdružení.⁷⁹

Statutární orgán

Jednání statutárního orgánu se považuje za přímé, osobní jednání právnické osoby (v našem případě občanského sdružení). V mnoha případech a situacích však objevujeme pojem „statutární zástupce“. Jedná se o pojmový nesmysl, kombinaci dvou odlišných institutů. Jednání statutárního orgánu je přímým jednáním, kdežto zastoupení patří k dalším způsobům jednání. Občanské sdružení tedy může činit právní úkony prostřednictvím svého zástupce (zákonného, smluvního, z rozhodnutí státního orgánu).

Sdružení může mít individuální (předseda, prezident, vedoucí, jednatel, ředitel) či kolektivní (rada, výbor, grémium, předsednictvo, představenstvo) statutární orgán. Stanovy musí přesně vymezit, jak se statutární (či jiný) orgán bude jmenovat. Neexistence jednotného pojmenování statutárního orgánu, který je oprávněn jednat jménem sdružení je prvním problémem současné právní úpravy.

⁷⁷ BOHÁČ, Radim. Občanské sdružení – právní postavení v České republice. In HUDCOVÁ, Zdenka (ed). *Aktuální otázky vybraných institutů práva neziskového sektoru*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 2007, s. 78.

⁷⁸ BŘEŇ, JEMELKA: *Zákon o sdružování občanů...*, s. 25.

⁷⁹ TELEČEK: *Spolkové právo*, s. 146.

Druhý problém nastává při určení, že statutárním orgánem bude orgán kolektivní. Opět, na rozdíl od úpravy obchodních korporací, není v zákoně řečeno, kdo z jeho členů v takovém případě je oprávněn jednat jménem sdružení a jakým způsobem (např. zda jen předseda, několik členů nebo všichni členové současně, popř. za jakých podmínek, při jakých právních úkonech).

Je třeba také rozlišovat statutární orgán tvořený jednou osobou (individuální) s předsedou kolektivního statutárního orgánu. V druhém případě se jedná pouze o „prvního mezi rovnými“, má tedy stejný hlas jako ostatní členové kolektivního statutárního orgánu. Stanovy mohou určit, že jménem kolektivního statutárního orgánu (rady, výboru, předsednictva) jedná jeho předseda. Ovšem vždy je v tomto případě nutné určit, kdo jedná jménem tohoto orgánu. Nelze vyloučit, že kolektivní statutární orgán se bude vnitřně členit a v rámci něj bude ještě fungovat např. předsednictvo výboru, grémium rady atd.⁸⁰

Třetí problém se týká publicity údajů týkajících se sdružení. V současné době není v ČR zaveden rejstřík občanských sdružení (spolkový rejstřík), kde by byla povinnost evidovat zejména kdo je statutárním orgánem a jakým způsobem může jednat jménem sdružení. Rigoróznější úpravu můžeme sledovat u jiných právnických osob (obchodní rejstřík, nadační rejstřík, rejstřík obecně prospěšných společností).

Seznam občanských sdružení, které vede Ministerstvo vnitra ČR⁸¹, nemá charakter veřejného seznamu. Obsahuje pouze název, adresu sídla a identifikační číslo. Třetí osoby tak nemohou zjistit, kdo je oprávněn jménem konkrétního sdružení vystupovat a činit právní úkony. V současné době tedy nelze ověřit, zda osoba vystupující jménem sdružení je skutečně jeho statutárním orgánem (členem statutárního orgánu). Současný stav je tak v rozporu s obecnou právní zásadou ochrany práv třetích osob.

Statutárním orgánem může být jen fyzická osoba, člen sdružení. Podobně jako v případě obchodních společností nemůže být statutární orgán v pracovním poměru k sdružení, resp. nemůže vykonávat funkci statutárního orgánu v pracovním poměru. Výkon funkce statutárního orgánu lze upravit stanovami či smlouvou (např. příkazní). „*Skutečnost, že je fyzická osoba statutárním orgánem sdružení, nebrání tomu, aby navázala pracovní poměr nebo jiný pracovněprávní vztah s tímto sdružením, avšak jen za podmínky, že jeho náplní není výkon funkce statutárního orgánu.*“⁸²

⁸⁰ BŘEŇ, JEMELKA: *Zákon o sdružování občanů...*, s. 26.

⁸¹ Ministerstvo vnitra ČR. *Seznam občanských sdružení*. [online]. mvcr.cz, [cit. 25. 7. 2012]. Dostupné na <http://aplikace.mvcr.cz/seznam-obcanskych-sdruzeni/>.

⁸² Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 13. 9. 2002, sp. zn. 21 Cdo 1850/2001.

Statutární orgán je výkonným orgánem sdružení a zabezpečuje vlastní výkon činnosti a zajištění chodu sdružení. Je zpravidla ustavován orgánem zákonodárného typu (nejvyšším orgánem) – členskou schůzí apod. Může se jednat o volbu, jmenování, losem, virilním členstvím – z titulu jiné funkce apod. Podrobnosti (např. délku volebního období) určí stanovy či vnitřní předpis sdružení.⁸³

Vystupovat jménem občanského sdružení navenek však nemusí pouze statutární orgán. Lze využít obecnou úpravu zastupování v občanském zákoníku, tedy lze určité osobě udělit plnou moc. Dále občanský zákoník v § 20 upravuje obecnou problematiku vystupování právnických osob navenek. V odst. 2 je řečeno: „*Za právnickou osobu mohou činit právní úkony i jiní její pracovníci nebo členové, pokud je to stanoveno ve vnitřních předpisech právnické osoby nebo je to vzhledem k jejich pracovnímu zařazení obvyklé*“. Je tedy možné, aby členové, kteří mají ve sdružení na starost určitou činnost či zastávají nějakou funkci, mohli za sdružení vystupovat a konat za něj právní úkony. Např. pokladník či hospodář sdružení by mohl vystupovat ve věcech týkající se účetnictví sdružení, bankovního účtu; správce objektu by mohl uzavřít smlouvu o pronájmu prostor či dodavatelsky zajistit (uzavřít smlouvu o dílo) nezbytné opravy v objektu. Samozřejmě pokud samotné stanovy či vnitřní předpisy toto nevylučují. Při překročení tohoto oprávnění občanský zákoník v § 20 odst. 2 normuje: „*Překročí-li tyto osoby své oprávnění, vznikají práva a povinnosti právnické osobě, jen pokud se právní úkon týká předmětu činnosti právnické osoby a jen tehdy, jde-li o překročení, o kterém druhý účastník nemohl vědět*“.

Nejvyšší orgán

Nejvyšší orgán sdružení může být pojmenován různě: členská schůze, valná hromada, konference, sněm, sjezd, shromáždění apod.

Jak již bylo řečeno, sdružení může (by mělo) mít nejvyšší orgán, který je tvořen všemi členy. Výjimkou z tohoto pravidla mohou být velká sdružení (s několika tisíci členy), kde z praktických (finančních, materiálně – technických, prostorových atd.) důvodů není reálné, aby se tito členové sešli na jednom místě a v takovém počtu mohl tento orgán smysluplně jednat. Praxe zná možnost tzv. delegačního principu, tedy, že nejvyšší orgán (sjezd, sněm, členská schůze) je tvořen delegáty, které volí členové a tito delegáti zastupují určitý počet členů sdružení. Je zde ovšem zapotřebí, aby delegáti byli voleni pokud možno stejným či

⁸³ BŘEŇ, JEMELKA: *Zákon o sdružování občanů...*, s. 26.

podobným počtem členů, aby byl zachován princip reprezentativnosti a princip rovnosti mandátů.

Pravomoci nejvyššího orgánu by opět měly určit stanovy. Obecně však lze říci, že takovýto orgán činí zásadní rozhodnutí týkající se samotné existence a činnosti spolku (změna názvu, zrušení či sloučení sdružení, volba statutárních a dalších orgánů).⁸⁴

Další orgány

U mnoha sdružení můžeme nalézt i kontrolní orgán (např. kontrolní komise, revizní komise, kontrolní výbor, revizor, dozorčí rada atd.), oprávněný kontrolovat hospodaření sdružení, nakládání s majetkem, finančními prostředky apod. Stejně tak může existovat samostatný orgán (smírčí výbor, smírčí komise, rozhodčí rada), který řeší případné spory mezi členy či mezi orgány sdružení. Opět mohou být orgány individuálními či kolektivními. Stanovy by v případě jejich zřízení měly určit způsob jejich ustavení, počet členů, volební období, pravomoci atd. Takovéto orgány mohou rovněž fungovat jako odvolací orgán proti rozhodnutím jiných orgánů sdružení.⁸⁵

Organizační jednotky

Sdružení může ve stanovách určit, že bude mít organizační jednotky. Ty mohou mít dvojitou podobu – bez vlastní (odvozené) právní subjektivity a s právní subjektivitou. Druhé jmenované mohou samostatně jednat a nabývat vlastním jménem práva a povinnosti. Také organizační jednotky však musí být ve stanovách výslovně uvedeny, anebo v nich musí být určeno, jakým způsobem se tyto jednotky ustanovují, aby bylo možné v konkrétním případě zjistit, zda se jedná o jednotku s vlastní právní subjektivitou. Stanovy pak musí také jednoznačně určit, kdo je oprávněn jménem takové organizační jednotky ve všech věcech jednat, tedy kdo je statutárním orgánem.⁸⁶

Jedná se o právnické osoby („vedlejší“ sdružení) odvozené od „hlavního“ sdružení, při zániku „hlavního“ sdružení samozřejmě zanikají tady. Žádná dodatečná registrace nebo evidence těchto jednotek se neprovádí.⁸⁷ Z hlediska právní jistoty a ochrany práv třetích osob je současná právní úprava nevyhovující, neboť dává sdružením možnost zřizovat a rušit právnické osoby bez současného zajištění podmínek umožňující kontrolu pravdivosti údajů o

⁸⁴ RONOVSÁ: *Spolkové a nadační právo*, s. 31.

⁸⁵ BŘEŇ, JEMELKA: *Zákon o sdružování občanů...*, s. 26 – 27.

⁸⁶ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 21. 6. 1993, sp. zn. 7 Cmo 18/92.

⁸⁷ BŘEŇ, JEMELKA: *Zákon o sdružování občanů...*, s. 28.

zřízení, statutárním orgánu apod. Chalupa⁸⁸ v úvahách de lege ferenda navrhuje, aby pravomoc zřízení organizační jednotky s vlastní právní subjektivitou byla vázána např. na zákonnou podmínku úředně ověřeného podpisu jednajících osob (funkcionářů „hlavního“ sdružení), příp. zřízení organizační jednotky formou notářského zápisu.

Vymezení úkolů (předmětu činnosti) organizační jednotky je ponecháno na sdružení, resp. jeho stanovách. Objevuje se názor⁸⁹, že organizační jednotka může vykonávat činnost pouze takovou, jak je uvedena ve stanovách sdružení, případně v evidovaných změnách stanov, jež organizační jednotka nesmí překročit.

2.7 Zrušení a zánik

Stejně jako při zřízení sdružení, tak i zde můžeme rozlišovat dvě fáze: zrušení a zánik. Zrušením sdružení nezaniká jeho právní subjektivita, ale nastupuje fáze likvidace v případě, že sdružení nemá právního nástupce.⁹⁰ Zánik občanského sdružení není vázán na výmaz z rejstříku. Výmaz z rejstříku tedy nemá konstitutivní, ale deklaratorní účinky.⁹¹

Podle obecných ustanovení o právnických osobách v občanském zákoníku (§ 20a), „*právnická osoba se zrušuje dohodou, uplynutím doby nebo splněním účelu, pro který byla zřízena, pokud zvláštní zákon nestanoví jinak*“. Zákon o sdružování občanů obsahuje speciální úpravu. § 12 jmenuje tyto způsoby: dobrovolné rozpuštění, sloučení s jiným sdružením, pravomocné rozhodnutí ministerstva vnitra o jeho rozpuštění. Zákon nekonstruuje zánik sdružení poklesem členů, kteří ho tvoří, a není to ani důvod pro jeho rozpuštění.

K zániku sdružení tedy může dojít soukromoprávním i veřejnoprávním úkonem. U dvou prvně jmenovaných se jedná o soukromoprávní úkon samotného sdružení, a jelikož se jedná o zásadní a významné rozhodnutí, je k tomu oprávněn nejvyšší orgán sdružení (členská schůze, valná hromada, sněm apod.), který tvoří všichni členové sdružení (případně je reprezentují delegáti), neurčí-li stanovy jinak.⁹² Je tedy možné, aby stanovy svěřily tuto pravomoc i jinému orgánu, např. předsedovi, vedoucímu, či předsednictvu, grémiu, výboru apod., či např. aby rozhodlo referendum všech členů sdružení. Svěřením možnosti rozhodnout o tak významném kroku jedné osobě by se mohlo sdružení vystavovat nebezpečí jeho

⁸⁸ CHALUPA, Luboš. *Právní subjektivita organizačních jednotek občanských sdružení podle zákona č. 83/1990 Sb.* [online]. akchalupa.cz, [cit. 31. 7. 2012]. Dostupné na <<http://www.akchalupa.cz/http://www.akchalupa.cz/pravni-subjektivita-organizacnich-jednotek-obcanskych-sdruzeni-podle-zakona-c-831990-sb>>.

⁸⁹ Tamtéž.

⁹⁰ RONOVSÁ: *Spolkové a nadační právo*, s. 36.

⁹¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 1. 2008, sp. zn. 32 Odo 1114/2006.

⁹² § 12 odst. 2 zákona č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů.

možného zneužití.⁹³ V případě dobrovolného rozpuštění sdružení ukládá zákon o sdružování občanů nejvyššímu orgánu povinnost oznámit tuto skutečnost ministerstvu vnitra, a to do 15 dnů. Jedná se o lhůtu hmotněprávní, proto by již v těchto 15 dnech mělo být oznámení doručeno ministerstvu.⁹⁴ Existují však rozdílné názory na okamžik zániku sdružení: „Rozhodnutí příslušného orgánu občanského sdružení o dobrovolném rozpuštění bez právního nástupce a oznámení tohoto rozhodnutí příslušnému ministerstvu nemají sama o sobě, bez dalšího, za následek okamžitý zánik způsobilosti sdružení být subjektem práv a povinností, a tím i zánik způsobilosti být účastníkem občanskoprávního řízení. ... zánik občanského sdružení dobrovolným rozpuštěním, nedochází-li přitom k převzetí majetku jiným subjektem, je proces, který počíná rozhodnutím příslušného orgánu sdružení o dobrovolném rozpuštění. Následuje ustavení orgánu pověřeného majetkovým vypořádáním (pokud nebyl ustaven už dříve), nebo určení likvidátora ministerstvem, není-li orgán, který by provedl vypořádání, vůbec ustaven. Tento orgán nebo likvidátor provede majetkové vypořádání a teprve po něm dojde k výmazu v registru příslušného ministerstva, a tím teprve sdružení zanikne“.⁹⁵ Stejného názoru, tedy že rozhodnutí orgánu sdružení o dobrovolném rozpuštění bez právního nástupce neznamena zánik, ale pouze zrušení sdružení, je i rozhodovací praxe soudů.⁹⁶ Avšak podle § 14 zákona o sdružování občanů ministerstvo vnitra oznámí zánik sdružení Českému statistickému úřadu do 7 dnů ode dne, kdy se o zániku dozvědělo.

Rozpuštění rozhodnutím ministerstva vnitra může být učiněno pouze při splnění zákonem stanovených podmínek.⁹⁷ Řízení o rozpuštění sdružení se zahajuje ex offo. Zákon uvádí důvody, kdy může ministerstvo vnitra sdružení rozpustit:

- sdružení vyvíjí činnost, která je vyhrazena politickým stranám a hnutím anebo organizacím sdružujícím občany k výdělečné činnosti nebo k vykonávání náboženství nebo víry v církvích nebo náboženských společnostech;
- sdružení porušuje zásady dobrovolnosti členství;
- sdružení vykonává zakázané činnosti (nedovolená sdružení jsou vymezena v § 4 a 5 zákona o sdružování občanů).

Zákon ukládá ministerstvu povinnost upozornit a vyzvat sdružení, o kterém zjistí, že

⁹³ BŘEŇ, JEMELKA: *Zákon o sdružování občanů...*, s. 48.

⁹⁴ Tamtéž, s. 49.

⁹⁵ Tamtéž, s. 49.

⁹⁶ Např. rozhodnutí Krajského soudu v Hradci Králové sp. zn. 20 Co 585/1998 nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. 12. 2002, sp. zn. 22 Cdo 985/2001.

⁹⁷ Čl. 2 odst. 3 zákona č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky: „Státní moc slouží všem občanům a lze ji uplatňovat jen v případech, v mezích a způsoby, které stanoví zákon.“

vykonává činnost uvedenou v § 12 odst. 3, aby od takové činnosti upustilo. Teprve pokračovali sdružení v této činnosti (dochází k této činnosti opakovaně, a jedná-li se o závažný nedostatek), ministerstvo sdružení rozpustí. Proti tomuto rozhodnutí může sdružení podat opravný prostředek (žalobu) k Městskému soudu v Praze.⁹⁸ Při vyřízení této žaloby se použije § 65 a násl. s.ř.s., který upravuje řízení o žalobě proti rozhodnutí správního orgánu. Soud rozhodnutí ministerstva zruší, nebyly-li pro rozpuštění sdružení dány zákonné důvody.

Zákon o sdružování občanů dále v § 13 upravuje majetkové vypořádání. Způsob naložení s majetkem při zániku sdružení by měl být dán již stanovami jako součást zásad hospodaření sdružení. Majetek by měl být použit na veřejně prospěšné účely (převedením na jinou „neziskovou organizaci“). Teoreticky by mělo platit (stejně jako u rozdělení zisku sdružení z činnosti mezi členy) také při zániku sdružení a majetkovém vypořádání, že by majetek (likvidační zůstatek) neměl být rozdělen mezi členy sdružení. Ale pokud by stanovy určily, že majetek má být rozdělen mezi členy, teoreticky je to možné.⁹⁹

Likvidace se vyžaduje, nenabývá-li všechen majetek právní nástupce zanikajícího sdružení. V případě sloučení s jiným sdružením přechází majetek automaticky na toto jiné sdružení. Podrobnější úpravu likvidace neupravuje ani občanský zákoník, ani zákon o sdružování občanů, avšak občanský zákoník v § 20a odst. 4 odkazuje na obchodní zákoník: „*Ustanovení obchodního zákoníku o likvidaci obchodních společností se přiměřeně použijí i pro likvidaci jiné právnické osoby, pokud z ustanovení upravujících tyto právnické osoby nevyplývá něco jiného*“. Likvidátora jmenuje orgán sdružení určený ve stanovách. Pokud by majetkové vypořádání sdružení neprovedlo, ani by nebyl ustanoven likvidátor, určí likvidátora nikoliv soud jako v případě obchodních společností¹⁰⁰, ale ministerstvo vnitra.

Každá právnická osoba je tzv. zpravodajskou jednotkou a je vedena v registru ekonomických subjektů¹⁰¹, který vede Český statistický úřad. Českému statistickému úřadu je tedy třeba oznamovat i zánik občanských sdružení. Toto oznámení provádí dle § 14 zákona o sdružování občanů ministerstvo vnitra, které do 7 dnů ode dne, kdy se o zániku sdružení dozvědělo, oznámí tuto skutečnost Českému statistickému úřadu.

⁹⁸ Od účinnosti zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní rozhodují o žalobách vydaných v oblasti veřejné správy soudy ve správním soudnictví. Podle § 7 odst. 1 a 2 soudního řádu správního je věcně příslušný krajský soud, v jehož obvodu je sídlo správního orgánu, který vydal rozhodnutí v posledním stupni nebo jinak zasáhl do práv toho, kdo se u soudu domáhá ochrany. Orgánem, který rozhoduje, je ministerstvo vnitra ČR, které má sídlo v Praze. Jedná se tedy o zastaralý text zákona o sdružování občanů, který byl nepřímo novelizován přijetím soudního řádu správního.

⁹⁹ BŘEŇ, JEMELKA: *Zákon o sdružování občanů...*, s. 55 – 56.

¹⁰⁰ § 71 odst. 1 zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník.

¹⁰¹ Ministerstvo financí ČR. *Administrativní registr ekonomických subjektů*. [online]. mfcz.cz, [cit. 17. 7. 2012]. Dostupné na <http://www.info.mfcz.cz/ares/ares_es.html.cz>.

2.8 Nová právní úprava spolků

Vzhledem ke své důležitosti a několika zmínkám v této práci se chci v této práci stručně zaměřit na některé aspekty právní úpravy spolků v zákoně č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, který bude účinný od 1. 1. 2014.

Zákon nejprve obecně vymezuje právní úpravu právnických osob (§ 118 – 213), následují části týkající se jednotlivých právnických osob. Problematice spolků věnuje nepoměrně více prostoru (v § 214 – 302), než je tomu doposud. Zejména upravuje dosud neupravené, problematické, či pouze v teoretické rovině známé aspekty, což je nepochybně pozitivem nové úpravy. Je třeba říct, že institucionální úprava spolků bude upravena v občanském zákoníku a jeho účinností bude zrušen stávající zákon o sdružování občanů. Spolek je řazen mezi soukromoprávní korporace, definičním znakem tedy je, že jsou stavěny na členském základě.

Zásadní změnou, která je zřejmá na první pohled, je zrušení umělého, hojně kritizovaného pojmu¹⁰² „občanské sdružení“ a znovuzavedení termínu „spolek“. Nová úprava klade podmínky i pro název spolku.¹⁰³ Musí obsahovat slova „spolek“, „zapsaný spolek“ nebo zkratku „z. s.“. Zákon v § 3042 normuje přechodné dvouleté období pro přizpůsobení názvu.

Zákon v § 217 pojednává o tom, že vedle hlavní činnosti může spolek vykonávat i činnost vedlejší (hospodářskou). Avšak stanoví zákaz rozdělení zisku mezi členy.

Nová úprava zachovává založení spolku soukromoprávním úkonem. Spolek je založen přijetím stanov, jejichž minimální náležitosti zákon stanoví. Významnou změnou je okamžik vzniku spolku. Zákon výslovně v § 226 odst. 1 stanoví, že spolek vzniká dnem zápisu do veřejného seznamu. Zápis má tedy konstitutivní účinky. Otázky procesní povahy bude řešit speciální zákon. Vznikne tzv. spolkový rejstřík, do kterého se budou zapisovat v zákoně uvedené údaje o spolcích. Nová úprava tak jednoznačně klade za cíl publicitu údajů a ochranu třetích osob.

Občanský zákoník upravuje i druhý způsob vzniku spolku tzv. fikcí.¹⁰⁴ Zakotvena je zde ochrana před nečinností rejstříkového orgánu. Pakliže do 30 dnů od podání návrhu na zápis není spolek do rejstříku zapsán, nebo není-li vydáno rozhodnutí o odmítnutí zápisu, považuje se spolek za zapsaný tímto 30. dnem.

Terminologická změna nastává i v případě dosavadních organizačních jednotek s vlastní právní subjektivitou. Nově budou pojmenovány jako pobočný spolek. Ten se, stejně

¹⁰² Např. TELEC: *Spolkové právo*, s. 9. Nebo RONOVSÁ: *Spolkové a nadační právo*, s. 24. O tomto svědčí již názvy uvedených publikací.

¹⁰³ § 216 nového občanského zákoníku.

¹⁰⁴ § 226 odst. 3 nového občanského zákoníku.

jako hlavní spolek, bude zapisovat do veřejného rejstříku. Stávající organizační jednotky s právní subjektivitou je třeba podle § 3045 odst. 2 nechat zapsat (resp. podat návrh na zápis) do veřejného rejstříku do tří let od nabytí účinnosti zákona. Nestane-li se tak, jejich právní osobnost zanikne. Cílem je zde zejména „transparentnost“ zřizování pobočných spolků a ochrana třetích osob. Zákon však nezbytně nezavádí povinnost označit pobočný spolek tímto termínem, z jeho názvu však musí být seznatelné, že se jedná o pobočný spolek.¹⁰⁵ Lze tak například užít termíny středisko, pobočka, základní organizace, místní organizace apod.

Problematika členství ve spolku je rozšířena a oprostěna od některých nedostatků. Poměrně velká pozornost je věnována zániku členství. Zákon výslovně konstruuje tři způsoby zániku: vystoupením, vyloučením a nezaplacením členského příspěvku.¹⁰⁶ Další způsoby mohou upravit stanovy nebo zákon. Nová úprava je dispozitivní, neboť stanoví podpůrná pravidla v případě, neurčí-li stanovy něco jiného. Výrazně se zde projevuje princip spolkové autonomie a je tedy na spolku, jakým způsobem si dané záležitosti upraví ve stanovách.

Zákon dává možnost, aby stanovy určily, který orgán bude o vyloučení člena rozhodovat. Dispozitivně je oprávněn k vyloučení člena statutární orgán, avšak stanovy mohou tuto pravomoc přidělit orgánu jinému. Tak zůstane nejspíše ve větších spolcích, kde by bylo velmi nepraktické, aby o vylučování člena rozhodovala členská schůze.

Vylučovaný člen má právo na přezkum rozhodnutí o vyloučení.¹⁰⁷ V každém případě zůstává zachována soudní ochrana člena spolku. Zákon opouští dosavadní úpravu subjektivní (30 dnů) a objektivní lhůty (6 měsíců) pro podání žaloby proti rozhodnutí orgánu spolku a normuje lhůtu 3 měsíce od doručení konečného rozhodnutí spolku o svém vyloučení; pakliže mu nebylo rozhodnutí doručeno, může soudu návrh podat do tří měsíců, kdy se o takovém rozhodnutí dozvěděl, nejpozději však do 1 roku, kdy byl zánik členství zapsán do seznamu členů.¹⁰⁸

Projevem spolkové autonomie je také úprava vnitřní struktury spolku. Zákon hovoří výslovně o statutárním orgánu jako o povinném orgánu, neboť ten zastupuje spolek navenek a jedná za něj s třetími osobami. Volnost je dána v tom, bude-li se jednat o orgán kolektivní nebo individuální. Stejně tak označení orgánu je pouze doporučující (výbor a předseda) a stanovy mohou určit jiný název, např. rada, předsednictvo, grémium, konference, prezident, guvernér apod. Zákon pouze konstruuje standardní bipartici – statutární orgán a nejvyšší

¹⁰⁵ *Důvodová zpráva k novému občanskému zákoníku*. [online]. obcanskyzakonik.justice.cz, [cit. 1. 3. 2013].

Dostupné na <http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/2011/Vladni_navrh_obcanskeho_zakoniku_2011_DZ.pdf>, s. 662.

¹⁰⁶ § 237 a 238 nového občanského zákoníku.

¹⁰⁷ § 241 nového občanského zákoníku.

¹⁰⁸ § 242 nového občanského zákoníku.

orgán, zmiňuje se o možnosti zřídit kontrolní komisi a rozhodčí komisi. Na spolku záleží, zda určí ještě nějaké další orgány a jak vymezí jejich působnost, způsob ustavení, volební období apod.¹⁰⁹

Zákon výslovně zavádí možnost kooptace, tedy doplnění náhradních členů určitého orgánu samotnými členy tohoto orgánu, a to do nejbližšího zasedání orgánu, který je příslušný k volbě.¹¹⁰ Opět se jedná o dispozitivní ustanovení, které se však jeví jako nanejvýš praktické a vhodné, kdy při poklesu členů určitého orgánu pod stanovený limit není nutné ihned svolávat orgán oprávněný k volbě. Přiblížíme-li si to na konkrétním případě, tak pakliže klesne počet členů výboru spolku, mohou zůstavší členové zvolit chybějící členy a není tak nutné mimořádně svolávat členskou schůzi, což u větších spolků může přinést praktické problémy (volba delegátů, finanční náklady,...).

Občanský zákoník vymezuje i působnost nejvyššího orgánu spolku, ale opět jen dispozitivně (arg. „zpravidla“ v § 247 odst. 1). Obecně lze říci, že se jedná o zásadní záležitosti týkající se existence a fungování spolku. Zákon obsahuje poměrně podrobná procedurální pravidla pro členskou schůzi coby nejvyššího orgánu spolku (opět dispozitivní úprava) týkající se náležitostí svolávání schůze, programu, hlasování nebo zápisu ze schůze. Je tak zajištěna transparentnost a ochrana členů spolku.

Jako problematické vidím ustanovení § 248 odst. 1, která upravuje frekvenci zasedání členské schůze, a to „*nejméně jedenkrát do roka*“. Doposud v právní úpravě tato frekvence upravena nebyla a záleželo na spolku, jak často se členská schůze bude konat. Nyní se dle mého názoru jedná o kogentní ustanovení, které stanovy nemohou upravit odlišně. Spolek tak bude muset svolávat členskou schůzi minimálně jednou ročně, případně dle potřeby častěji. U malých sdružení v tom nevidím problém, ale problém je právě u velkých spolků s několika tisíci členy. I pakliže se bude konat formou dílčích schůzí či jako shromáždění delegátů, může se jednat o desítky či stovky delegátů a roční frekvence konání bude mít jednoznačně finanční dopady¹¹¹, zřejmě i dopady na „únavu a morálku“ delegátů se schůzí účastnit. Přikláněl bych se k úpravě jiné, a sice dát možnost stanovám určení minimální frekvence konání členské schůze anebo stávající kogentní úpravu jednoho roku zvýšit např. na dva či tři roky.

Zákon umožňuje konání formou dílčí členské schůze či jako shromáždění delegátů (v § 255 a 256). Je to vhodné zejména pro větší spolky, kdy není prakticky možné, aby se

¹⁰⁹ *Důvodová zpráva k novému občanskému zákoníku*. [online]. občanskyzakonik.justice.cz, [cit. 1. 3. 2013]. Dostupné na <http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/2011/Vladni_navrh_obcanskeho_zakoniku_2011_DZ.pdf>, s. 664 – 665.

¹¹⁰ § 246 nového občanského zákoníku.

¹¹¹ Náklady na víkendový Valný sněm Junáka pro cca 500 osob (delegáti, realizační tým, zázemí) činí více jak 2 mil. Kč.

všichni členové spolku sešli v jeden čas na jednom místě. Zákon totiž konstruuje, že „každý člen je oprávněn účastnit se zasedání...“.¹¹² V případě spolků s několika tisíci členy se již nyní členské schůze konají právě za účasti delegátů. Např. v případě Junáka není možné, aby se organizace s více jak 45 000 členy sešla v jeden okamžik na jednom místě, nehledě na praktickou nemožnost jakéhokoliv konstruktivního jednání a souvisejících finančních nákladů. Proto se Valného sněmu Junáka (nejvyššího orgánu sdružení) účastní delegáti zvolení nižšími organizačními jednotkami dle poměru počtu jejich členů. I tak se počet delegátů VSJ pohybuje kolem 400. Právě proto jsou dvě formy nově výslovně v občanském zákoníku uvedeny. Zákon také v § 257 výslovně upravuje situaci, kdy je členská schůze neusnášeníschopná, a normuje institut náhradní členské schůze. Obě modifikace členských schůzí je také možné vnímat jako nouzové řešení pro mimořádné, nečekané situace.¹¹³

Oproti stávající poměrně strohé úpravě ochrany členů je upravena neplatnost rozhodnutí orgánů spolku a možnost členů domáhat se u soudu rozhodnutí o neplatnosti.

Občanský zákoník, jak už bylo výše řečeno, nově podrobněji (dispozitivně) upravuje konstrukci organizační struktury spolku. Zavádí další dva volitelné orgány. Kontrolní komise¹¹⁴, jejíž náplní činnosti je, zda je činnost spolku v souladu se stanovami a právními předpisy (stanovy jí mohou svěřit i další působnost, např. v oblasti kontroly hospodaření s finančními prostředky a nakládání s majetkem, jako je již nyní Ústřední revizní komise Junáka). Pakliže je kontrolní komise ustavena, aplikují se některá kogentní ustanovení zákona (např. o počtu členů komise, neslučitelnosti funkcí či ustavení do funkce). Ustavením tohoto orgánu dává spolek najevo, že má nastaven systém vnitřní kontroly. A aby toto nezůstalo jen „na oko“, proto se uplatní kogentní pravidla a k jiné úpravě stanov se nepřihlíží.¹¹⁵

Normována je také rozhodčí komise¹¹⁶, již přísluší rozhodování sporů v oblasti spolkové samosprávy (např. spory mezi orgány spolku, mezi pobočnými spolky, mezi orgánem a členem, mezi členy spolku navzájem). Zákon „základní“ působnost komise vymezuje tak, že pokud neurčí stanovy jinak, rozhoduje spory mezi členem a spolkem o placení členských příspěvků a působí jako přezkumný orgán ve věci vyloučení člena ze

¹¹² § 251 nového občanského zákoníku.

¹¹³ *Důvodová zpráva k novému občanskému zákoníku*. [online]. obcanskyzakonik.justice.cz, [cit. 1. 3. 2013]. Dostupné na <http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/2011/Vladni_navrh_obcanskeho_zakoniku_2011_DZ.pdf>, s. 666.

¹¹⁴ § 262 a násl. nového občanského zákoníku.

¹¹⁵ *Důvodová zpráva k novému občanskému zákoníku*. [online]. obcanskyzakonik.justice.cz, [cit. 1. 3. 2013]. Dostupné na <http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/2011/Vladni_navrh_obcanskeho_zakoniku_2011_DZ.pdf>, s. 667.

¹¹⁶ § 265 a násl. nového občanského zákoníku.

spolku. Takto již nyní funguje Rozhodčí a smírčí rada Junáka, která má také pravomoc závazného výkladu stanov v období mezi sněmy.

Zákon víceméně přejímá dosavadní úpravu a v § 268 taxativně upravuje zrušení spolku orgánem veřejné moci.

Jednoznačným pozitivem nové legislativy je úprava likvidace spolku. V současné době je zákon o sdružování občanů v § 13 odst. 2 strohý, kdy uvádí pouze, že „*Při zániku sdružení se provede majetkové vypořádání*“. Dále je nutné přiměřeně postupovat podle ustanovení obchodního zákoníku upravující likvidaci obchodních korporací. V tomto pododdíle zákon upravuje pouze dílčí a specifické otázky, neboť obecně řeší likvidaci právnických osob § 187 – 209. Vzhledem k účelu spolku není cílem likvidace spolku rozdělení likvidačního zůstatku mezi jeho členy.

Poměrně podrobně upravuje nový občanský zákoník i fúzi a rozdělení spolků. Tato problematika dnes není legislativně upravena vůbec, prakticky tak dochází k mnoha problémům a složitějším procesům při slučování či rozdělování sdružení. Zákon je koncipován tak, aby členové spolků měli dostatek informací o majetkových poměrech spolků a mohli tak vyhodnotit případná rizika těchto projektů.

Vzhledem k tomu, že spolek nově vzniká zápisem do veřejného rejstříku, výmazem z tohoto rejstříku pak zaniká.¹¹⁷

Podstatná je i problematika veřejné prospěšnosti. Tu upravuje občanský zákoník v § 146 – 150. Splní-li spolek dané podmínky (status veřejné prospěšnosti není vázán na právní formu, ale na fakticitu a věcný obsah)¹¹⁸, má právo na zápis tohoto statusu do veřejného rejstříku. Podrobnosti stanoví zvláštní zákon. Je však třeba říci, že se statusem veřejné prospěšnosti budou spojeny jak benefity uvedené přímo v občanském zákoníku (zápis statutu do veřejného rejstříku a možnost uvedení, že je veřejně prospěšný, v názvu), tak finanční benefity (daňové výhody, přístup k dotacím). S ohledem na stav přípravy nové legislativy není možné se tomuto tématu podrobně věnovat.

Tolik stručně pojednání o nové právní úpravě spolků. Celková koncepce této úpravy je jednoznačně pozitivní, neboť klade větší důraz zejména na ochranu třetích osob (veřejný rejstřík), spolkovou autonomii (dispozitivní úprava např. orgánů spolku a jejich působnosti) nebo ochranu členů spolku, ale i např. to, že se vrací k tradičnímu pojmu spolek. Věřím tomu, že v konečném důsledku přinese nová úprava pro spolky lepší fungování. Naopak, druhou

¹¹⁷ § 185 nového občanského zákoníku.

¹¹⁸ *Veřejná prospěšnost v novém občanském zákoníku*. [online]. veřejnaprospesnost.cz, [cit. 1. 3. 2013]. Dostupné na <<http://www.verejnaprospesnost.cz/domains/verejnaprospesnost.cz/index.php/2-uncategorised/2-verejna-prospesnost-v-novem-obcanskem-zakoniku>>.

stranou mince jsou povinnosti, které v souvislosti s přijetím nového občanského zákoníku spolkům přibudou: nutnost změny stanov tak, aby odpovídaly nové úpravě, změna dosavadních názvů sdružení a s tím související náklady, nutnost ohlašování změn do veřejného rejstříku a případné zpoplatňování návrhů.

3. Daňový režim občanských sdružení

3.1 Právní aspekty zdaňování neziskových organizací v ČR

Jak již bylo řečeno výše, právní řád ČR ani v daňových zákonech nevymezuje pojem „neziskové organizace“. „Definici“, resp. vymezení těchto subjektů poskytuje zákon o daních z příjmů, který v § 18 odst. 3 normuje vymezení „*poplatníci, kteří nejsou založeni nebo zřízeni za účelem podnikání*“. Zdaňování neziskových organizací je charakterizováno specifickým režimem, který se projevuje četnými daňovými výhodami. Obecně řečeno, právní řád poskytuje subjektům, jejichž předmětem činnosti je dosahování veřejně prospěšných cílů, zvýhodněný status.

Všeobecně přijatým principem je osvobození od daní. Tento princip je uplatňován dvěma směry: vztahuje se buď na právní formu anebo se vztahuje na činnosti poskytované organizací bez ohledu na právní formu.¹¹⁹

Avšak ne všem „neziskovým“ subjektům je poskytováno daňové zvýhodnění. Takovým případem může být obchodní společnost (s.r.o. nebo a.s.) nebo družstvo, které byla založena za jiným účelem než podnikání.¹²⁰

Vzhledem k tomu, že neziskové organizace nemohou případný zisk (hospodářský přebytek) rozdělovat mezi své členy nebo zaměstnance, ale musí jej použít k dosahování cílů své činnosti, naskytá se otázka, zda by tyto subjekty měly být vůbec zdaňovány.¹²¹ Lze rozlišit tři základní funkce, kterým zdaňování neziskových organizací slouží:

- alokační funkce (stát se vzdává části svých příjmů, poskytuje daňové úlevy ve prospěch aktivit, které považuje za potřebné),
- stimulační funkce (stát vytváří kontrolní a jiné mechanismy, kterými ovlivňuje činnost a chování neziskových organizací, to přispívá k větší transparentnosti neziskového sektoru),
- regulační funkce (stát nastavením různých mechanismů může regulovat chování subjektů, např. zákaz podnikání, zákaz politické činnosti).¹²²

V následující části se budu zabývat daněmi upravenými jednotlivými daňovými zákony, s výjimkou daně z přidané hodnoty, spotřební a tzv. ekologickými daněmi, které podle mého názoru nejsou při fungování občanských sdružení tak časté. Nebudu se také

¹¹⁹ STEJSKAL, KUVÍKOVÁ, MAŤÁTKOVÁ: *Neziskové organizace...*, s. 98.

¹²⁰ PELC: *Daňové podmínky působení...*, s. 2.

¹²¹ HLADKÁ, Marie, ŠKARABELOVÁ, Simona. *Nezisková organizace a její vymezení v roli daňového poplatníka*. In HUDCOVÁ, Zdenka (ed). *Aktuální otázky vybraných institutů práva neziskového sektoru*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 2007, s. 165.

¹²² Tamtéž, s. 165.

zabývat daní dědickou. Tato daň má jednak mnoho společných znaků s daní darovací (jsou spolu s daní z převodu nemovitostí upravený jedním zákonem), z hlediska fungování občanských sdružení se nejedná o úplně významnou a frekventovanou daň.

U jednotlivých daní bude zmíněna problematika specifík pro neziskové subjekty (v mém případě tedy se zaměřením na občanská sdružení).

3.2 Daň z příjmů právnických osob

Předmět daně

Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů (dále jen ZDP), ve znění pozdějších předpisů, upravuje tento typ daně pro fyzické i právnické osoby. Předmět daně z příjmů je formulován poměrně obecně. Předmětem daně z příjmů občanských sdružení jsou příjmy (výnosy) z veškeré činnosti a z nakládání s veškerým majetkem. Zákon v dalších ustanoveních upravuje vymezení z předmětu daně, osvobození či jinak zvýhodněný daňový režim. Zákon tedy normuje dva druhy příjmů – výnosy z činností a výnosy z nakládání s majetkem. Do příjmů vzešlých z nakládání s majetkem budou patřit příjmy z pronájmů, ale také výnosy z prodeje majetku, u nichž se nejedná o činnost, ale o nakládání s majetkem.¹²³

Pro účely tohoto zákona je třeba rozlišovat dva druhy činností občanských sdružení. Hlavní činností je činnost, která vyplývá ze stanov občanského sdružení, tedy činnost, pro kterou bylo sdružení založeno. Ze své podstaty je výkon hlavní činnosti neziskový (nevýdělečný). Náplň činnosti si tedy sdružení stanoví samo, a to v souvislosti s charakterem jeho činnosti, resp. právními předpisy, které jeho výkon upravují.¹²⁴ Právní řád nikde nenormuje, jak by měla být činnost ve stanovách vymezena. Měla by být určena popsána alespoň rámcově, demonstrativním výčtem, popř. s využitím formulací, které užívá zákon, jenž se činností sdružení týká.¹²⁵ Z § 18 odst. 4 písm. a) ZDP vyplývá, že pokud je hlavní činnost ztrátová (tedy příjmy jsou nižší než výdaje), veškeré příjmy (a související výdaje) pak nejsou předmětem daně z příjmů. Jde o podmínku neziskovosti. Pakliže je tato podmínka splněna, tyto příjmy a výdaje jsou vyňaty ze základu daně. Pakliže je hlavní činnost zisková, je tento příjem předmětem daně z příjmů. K tomu se vyjádřil i Nejvyšší správní soud: „*Dosahuje-li neziskový subjekt v rámci jednotlivých činností, které jsou jeho posláním, větší*

¹²³ RŮŽIČKOVÁ MERLÍČKOVÁ, Růžena. *Neziskové organizace – vznik, účetnictví, daně*. 11. aktualizované vydání. Olomouc: ANAG, 2011, s. 154.

¹²⁴ STEJSKAL, Jan. *Ekonomika neziskové organizace*. Praha: Junák – Tiskové a distribuční centrum, 2010, s. 217.

¹²⁵ Tamtéž, s. 217.

*příjem, než jsou vynaložené náklady na něj, stává se tento příjem předmětem daně. Pro zjištění základu daně u neziskového subjektu je nutno porovnávat pouze zdanitelné příjmy a s nimi související výdaje, nikoli výdaje vynaložené na příjmy, které jsou od daně osvobozené nebo předmětem daně nejsou“.*¹²⁶

Vedlejší (nebo též doplňkovou či hospodářskou) činností je činnost, která není činností hlavní. Jedná se o ostatní činnosti, které jsou vykonávány za účelem dosažení zisku. Avšak takovýto zisk není rozdělován mezi členy občanského sdružení, ale je použit k dosahování cílů sdružení (tedy hlavní činnosti).¹²⁷

Někteří autoři¹²⁸ rozlišují ještě třetí oblast (činnost) – podnikání, které nepatří ani do hlavní ani do vedlejší činnosti sdružení. Jako příklad zde uvádí např. získání živnostenského oprávnění k výkonu podnikatelské činnosti. Dle mého názoru však speciální oblast není zapotřebí rozlišovat, neboť podnikání je možné vykonávat v rámci vedlejší (doplňkové činnosti).

Speciální (zvýhodněný) daňový režim se však váže pouze k činnosti hlavní, nikoli vedlejší. Ta se posuzuje stejně jako u podnikatelů, tedy veškeré příjmy z vedlejší činnosti jsou předmětem daně z příjmů. Pakliže výdaje jsou vyšší než příjmy, je tento rozdíl daňovou ztrátou podle § 38n ZDP.¹²⁹ Zde tedy narážíme na první zásadní problém týkající se zdaňování občanských sdružení. Z odlišného daňového režimu hlavní a vedlejší činnosti vyplývá, že je třeba odděleně sledovat příjmy a výdaje související s každou z činností. To přináší větší zátěž pro účetního (ekonomu) občanského sdružení, a ve většině případů to znamená také vyšší náklady.

U občanských sdružení jsou předmětem příjmů podle § 18 odst. 3 ZDP vždy příjmy z reklam, členských příspěvků a příjmy z nájemného.

V úvahách de lege ferenda mají být součástí daní z příjmů i nabytí majetku děděním, bezúplatné převody a jiná bezúplatná nabytí majetku.¹³⁰ Daň dědická a darovací by měly být jako samostatné daně zrušeny.

Vynětí z předmětu daně

V této podkapitole se budu zabývat pouze vynětím příjmů, které se dotýkají občanských sdružení. Zákon jich však uvádí daleko více.

¹²⁶ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 8. 10. 2009, sp. zn. 9 Afs 4/2009-84.

¹²⁷ HUDCOVÁ: *Daňový režim neziskových organizací v ČR...*, s. 66.

¹²⁸ STEJSKAL: *Ekonomika neziskové organizace*, s. 219.

¹²⁹ HUDCOVÁ: *Daňový režim neziskových organizací v ČR...*, s. 69.

¹³⁰ NIGUTOVÁ, Ludmila. *Nová právní úprava daně z převodu nemovitostí*. Informační materiál z oblasti majetkových daní. Praha: Ministerstvo financí ČR, 2012, s. 4.

ZDP uvádí obecně, které příjmy nejsou předmětem daně.¹³¹ Mezi tyto příjmy se budou řadit i „*příjmy získané zděděním nebo darováním nemovitosti nebo movité věci anebo majetkového práva s výjimkou z nich plynoucích příjmů*“. Tuto problematiku upravuje zvláštní zákon.¹³²

ZDP v § 18 odst. 4 vymezuje, které příjmy nejsou u občanských sdružení předmětem daně z příjmů. Jak bylo již popsáno výše, nejsou předmětem daně příjmy z hlavní činnosti za podmínky, že náklady vynaložené podle zákona jsou vyšší než výnosy. Zákon však dále stanovuje omezující podmínku. V § 18 odst. 6 normuje, že „*splnění podmínky neziskovosti se posuzuje za celé zdaňovací období podle jednotlivých druhů činnosti. Pokud jednotlivá činnost v rámci téhož druhu činnosti je prováděna jak za ceny, kdy dosažené příjmy jsou nižší nebo rovny než související výdaje vynaložené na jejich dosažení, zajištění a udržení, tak za ceny, kdy dosažené příjmy jsou vyšší než související výdaje, jsou předmětem daně pouze příjmy z těch jednotlivých činností, které jsou vykonávány za ceny, kdy příjmy převyšují související výdaje*“.

Jako druh činnosti si můžeme představit např. pořádání vzdělávacích akcí, jednotlivou činností v rámci jednoho druhu činnosti pak bude jednotlivá akce (kurz, přednáška, seminář). Pakliže výdaje na jednotlivou přednášku jsou vyšší než příjmy, příjmy z této přednášky jsou vyňaty ze základu daně. Pokud občanské sdružení uspořádá ziskový (komerční) seminář, kde příjmy budou vyšší než výdaje, není splněna podmínka neziskovosti jednotlivé činnosti v rámci jednoho druhu činnosti, proto příjem z tohoto semináře nebude z daňového základu vyjmut a bude dílčím základem daně z uvedeného druhu činnosti.¹³³ Shledávám zde podstatnou komplikaci zdaňování občanských sdružení. Dle mého názoru je sledování každé jednotlivé činnosti v rámci jednoho druhu činnosti z důvodu stanovení základu daně nadměrným zatěžováním občanských sdružení administrativou a nepřináší téměř žádný efekt. Navrhoval bych, aby se sledoval každý druh činnosti, nikoliv každá jednotlivá činnost v rámci této činnosti.

Dále jsou z předmětu daně vyňaty příjmy z dotací, příspěvků na provoz a jiných podpor z veřejných rozpočtů (tzn. státního rozpočtu, rozpočtů krajů a obcí), ale i dotace a podpory Evropské unie¹³⁴. Bude se tedy jednat o příspěvky, finanční podpory, dotace či granty. Toto shledávám jako zásadní benefit pro občanská sdružení. Mnoho sdružení (jejich

¹³¹ § 18 odst. 2 zákona o daních z příjmů.

¹³² Zákon č. 357/1992 Sb., o dani dědické, dani darovací a dani z převodu nemovitostí, ve znění pozdějších předpisů.

¹³³ PELC: *Daňové podmínky působení...*, s. 22.

¹³⁴ § 18 odst. 4 písm. b) zákona o daních z příjmů.

činnost) je přímo závislá na poskytování dotací, bylo by opět nadměrným zatížením bez valného efektu (pro stát), pakliže by tyto příjmy zdaňoval. Jedná se o prostředky účelově určené a zúčtovatelné vůči poskytovateli. Dojde-li u občanského sdružení k nevyčerpání celé částky, je povinno ji vrátit poskytovateli. Nemůže tak dojít k vytvoření zisku či ztráty.¹³⁵

Zákon z předmětu daně vyjímá úroky z vkladů na běžném účtu.¹³⁶ Podmínkou je, že úroky plynou z běžného účtu. Vynětí se tedy nebude týkat různých podnikatelských účtů, ale i termínovaných účtů. Úroky z takovýchto vkladů budou předmětem daně z příjmů vždy.¹³⁷ V praxi dosahují příjmy z úroků běžného účtu u občanských sdružení minimální výše. Praktickým důvodem tohoto vynětí spíše bude to, aby správci daně nebyli zahlcováni daňovými priznáními subjektů, které mají pouze tyto příjmy a vzhledem k dalším úlevám by konečná daň byla nulová. Zajímavou otázkou je problematika daňové znatelnosti poplatků na vedení účtu. Orgány státní správy zastávají názor, že tyto výdaje jsou vynaloženy na získání úrokových příjmů ze zůstatku na běžném účtu¹³⁸, nicméně rozhodovací praxe soudů je opačného názoru, tedy, že poplatky za vedení účtu jsou náklady na zajištění bezhotovostního styku.¹³⁹

Poplatníci daně

Poplatníkem daně z příjmů právnických osob jsou všechny právnické osoby vymezené zákony. Především ZDP vymezuje v § 18 odst. 3 „definici“ neziskových organizací, které charakterizuje negativně jako „*poplatníky, kteří nejsou založeni nebo zřízení za účelem podnikání*“. V § 18 odst. 8 pak zákon uvádí výčet, jaké subjekty jsou pod touto definicí myšleny. Mimo jiné jsou zde uvedena i občanská sdružení.

Občanská sdružení se mohou stát také plátcí daně z příjmů. To však pouze v případě, vystupuje-li v pozici zaměstnavatele. Tímto aspektem se však v této práci nezabývám.

¹³⁵ ADAMEC, Jaromír. *Závěrečná zpráva „Analýza aktuálních daňových zvýhodnění pro nestátní neziskové organizace a jejich využitelnosti jednotlivými typy NNO a konkrétních dopadů do ekonomiky těchto NNO“*. [online]. avpo.cz, [cit. 2. 3. 2013]. Dostupné na

<www.avpo.cz/sdata/analyza_danovych_vyhod_pro_NNO_99.pdf>, s. 9.

¹³⁶ § 18 odst. 4) písm. c) zákona o daních z příjmů.

¹³⁷ HUDCOVÁ: *Daňový režim neziskových organizací v ČR...*, s. 70.

¹³⁸ ADAMEC, Jaromír. *Závěrečná zpráva „Analýza aktuálních daňových zvýhodnění pro nestátní neziskové organizace a jejich využitelnosti jednotlivými typy NNO a konkrétních dopadů do ekonomiky těchto NNO“*. [online]. avpo.cz, [cit. 2. 3. 2013]. Dostupné na

<www.avpo.cz/sdata/analyza_danovych_vyhod_pro_NNO_99.pdf>, s. 9.

¹³⁹ Rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 14. 7. 2010, sp. zn. 31 Af 2/2010-58.

Osvobození od daně

Zákon o daních z příjmů upravuje také další daňověprávní institut, kterým je osvobození od daně. Osvobození se týká těch příjmů, které předmětem daně jsou, ale z určitého důvodu zde není jejich zdanění, protože by bylo pro poplatníky nepřiměřeně zatěžující.¹⁴⁰ Tento institut je projevem zvýhodnění obecně prospěšných činností občanských sdružení ze strany státu. Osvobození se týká mnoha případů, avšak některá osvobození jsou vázána na konkrétní právní formu, tudíž ne všechna osvobození lze aplikovat na občanská sdružení.

Zákonodárce konstruuje zajímavou situaci u členských příspěvků. Na jednu stranu je výslovně uvádí v § 18 odst. 3 jako předmět daně z příjmů občanských sdružení, ale vzápětí je v § 19 odst. 1 písm. a) od daně osvobozuje. Ani odborníci¹⁴¹ na danou problematiku nechápou, proč je tato problematika takto upravena.

Je třeba dodat, že aby členské příspěvky byly od daně z příjmů osvobozeny, musí jít o příspěvky vymezené ve stanovách občanského sdružení. Členskými příspěvky je třeba chápat platby, které jsou založené na pouhé existenci členství ve sdružení, tj. bez vazby na nějaké protiplnění, poskytnutí služeb apod. Členské příspěvky musí být identifikovatelné (buď v absolutní výši, nebo musí být určen způsob jeho výpočtu). Za členský příspěvek nemusí být dle stanov považován pouze každoroční příspěvek, ale může se jednat např. o vstupní členský vklad, různí členové mohou platit různou výši příspěvku (např. sociální zvýhodnění, poplatek určen určitým procentem příjmů, poplatek vázaný na právní existenci člena – fyzická či právnická osoba apod.).¹⁴²

Zajímavá situace v tomto je opět u Junáka – svazu skautů a skautek ČR. Členský příspěvek je zde, vzhledem k organizační struktuře, složen z odvodů pro jednotlivé stupně organizační struktury (středisko – okres – kraj – ústředí). Tuto konstrukci upravuje čl. 144 Stanov Junáka. Součástí členského příspěvku mohou být (a tím je ovlivněna jeho konečná výše pro každého člena) i tzv. doplňkové služby, nyní aktuálně odebrání časopisu, členství ve Skautské telefonní síti či pořízení Členské karty.¹⁴³

Na rozdíl od nadací nejsou od daně z příjmů osvobozeny příjmy z pronájmů nemovitostí.¹⁴⁴ Nevidím zde žádný objektivní důvod, proč jen jedna z právních forem

¹⁴⁰ HUDCOVÁ: *Daňový režim neziskových organizací v ČR...*, s. 70.

¹⁴¹ Tamtéž, s. 68.

¹⁴² PELC: *Daňové podmínky působení...*, s. 26.

¹⁴³ Junák – svaz skautů a skautek ČR. *Pokyn k registraci pro rok 2013 ze dne 30. 11. 2012*. [online].

krizovatka.skaut.cz, [cit. 24. 2. 2013]. Dostupné na

<<http://krizovatka.skaut.cz/organizace/dokumenty/spisovna/detail-1730/>>.

¹⁴⁴ § 19 odst. 1 písm. r) zákona o daních z příjmů.

neziskových organizací je takto zvýhodněna. Příjmy z pronájmu nemovitostí mohou tvořit významný zdroj příjmů občanských sdružení. Tyto subjekty tak nemusí být zcela závislé na podpoře státu (či jiných veřejnoprávních korporací), navíc vytvářejí vlastní zdroje pro financování svých obecně prospěšných aktivit. Přikláněl bych se k tomu, aby se ustanovení o osvobození příjmů z pronájmů nemovitostí vztahovalo i na občanská sdružení.

Od daně z příjmů jsou dále osvobozeny úrokové příjmy plynoucí z prostředků veřejné sbírky pořádané k zákonem stanoveným účelům.¹⁴⁵ Zákon se však výslovně nezabývá problematikou zdaňování samotného výtěžku sbírky. Příspěvky, ze kterých se výtěžek sbírky skládá, mají povahu darů, není samotný výtěžek sbírky podle § 18 odst. 2 písm. a) ZDP předmětem daně z příjmů. Problém nastává, pokud se sbírka koná prodejem předmětů nebo vstupenek na cenu předmětu nebo vstupenky poníženou o příspěvek. V případě těchto výnosů by se postupovalo podle § 18 odst. 4 písm. a) ZDP a podle toho je třeba určit, zda bude výnos z takové sbírky předmětem daně z příjmů.¹⁴⁶ Pokládám však za nedostatek současné právní úpravy, že problematika výnosů z veřejných sbírek, není dostatečně upraven. Zákon by mohl například explicitně stanovit, že výtěžek z veřejné sbírky pořádané za zákonem stanoveným (obecně prospěšným) účelem poplatníkem uvedeným v § 18 odst. 3 je od daně z příjmů osvobozen nebo vůbec není předmětem daně z příjmů.

Mnoho občanských sdružení je založeno na dobrovolnictví, tedy bezúplatné činnosti vykonávanou např. členy pro občanské sdružení. V této souvislosti jsou od daně z příjmů podle § 19 odst. 1 písm. zb) ZDP osvobozeny příjmy plynoucí v souvislosti s výkonem dobrovolnické služby poskytované podle zákona č. 198/2002 Sb., o dobrovolnické službě.

I přesto, že příjmy občanských sdružení jsou za výše uvedených podmínek osvobozeny od daně z příjmů, obecně nejsou zbaveny povinnosti podat daňové přiznání.

Základ a sazba daně

Pro určení daňové povinnosti je třeba znát základ daně. Základem daně je podle § 23 ZDP „rozdí, o který příjmy, s výjimkou příjmů, které nejsou předmětem daně, a příjmů osvobozených od daně, převyšují výdaje (náklady), a to při respektování jejich věcné a časové souvislosti v daném zdaňovacím období“. U běžných komerčních subjektů se bude jednat o drobně upravený účetní hospodářský výsledek. U občanských sdružení je však situace složitější. Jak bylo řečeno výše, je třeba rozlišovat hlavní a vedlejší činnost, a tedy odlišovat

¹⁴⁵ § 19 odst. 1 písm. y) zákona o daních z příjmů.

¹⁴⁶ TOPINKA, Jiří. *Veřejné sbírky – daňové a účetní souvislosti*. [online]. ucetnikavarna.cz, 1. 3. 2009, [cit. 24. 2. 2013]. Dostupné na <<http://www.ucetnikavarna.cz/archiv/dokument/doc-d9240v12059-verejne-sbirky-danove-a-ucetni-souvislosti/>>.

příjmy a výdaje souvisejícími s jednotlivými činnostmi. Je třeba říci, že účetnictví slouží jako informační zdroj, informuje nás o výnosech a nákladech a tyto údaje musí být následně transformovány do základu daně.¹⁴⁷

Jak bylo řečeno výše, vyňaty jsou veškeré výnosy hlavní činnosti, pokud jsou nižší než související náklady (tzn. hlavní činnost je ztrátová). Pakliže nastane tato situace, zdaňovány budou pouze výnosy z vedlejší činnosti. Je-li hlavní činnost zisková, lze využít pravidel pro osvobození výnosů (a souvisejících nákladů). Základem daně pak budou ostatní zbylé výnosy a náklady a výnosy a náklady vedlejší činnosti.

Občanská sdružení nemohou využít odpočet, který je upraven v § 20 odst. 8 ZDP. Toto ustanovení upravuje možnost poplatníků od sníženého základu daně odečíst hodnotu darů poskytnutým uvedeným subjektům na financování konkrétních aktivit (např. „*vědy a vzdělání, výzkumných a vývojových účelů, kultury, školství, na policii, na požární ochranu, na podporu a ochranu mládeže, na ochranu zvířat a jejich zdraví, na účely sociální, zdravotnické, ekologické, humanitární, charitativní, náboženské pro registrované církve a náboženské společnosti, tělovýchovné a sportovní, a politickým stranám a politickým hnutím na jejich činnost, dále fyzickým osobám s bydlištěm na území České republiky, které jsou poskytovateli zdravotních služeb nebo které provozují školy a školská zařízení a zařízení na ochranu opuštěných zvířat nebo ohrožených druhů zvířat, na financování těchto zařízení*“). Hodnota daru musí být nejméně 2 000 Kč a v úhrnu lze odečíst nejvýše 5 % od základu daně sníženého podle § 34 ZDP. Prakticky řečeno, poskytne-li občanské sdružení dar jiné neziskové organizaci, nemůže si tuto částku odečíst od základu daně.

Tento institut pro právnické osoby (společně s obdobným ustanovením pro fyzické osoby v § 15 ZDP) je pro neziskový sektor významný. Donátorům umožňuje odečíst si od základu daně hodnotu daru, která je poskytnuta na zákonem stanovené účely a částečně tak kompenzovat prostředky, které donátor poskytl. Tato možnost má vést k větší motivaci osob poskytovat dary na obecně prospěšné účely.

Pro občanská sdružení je významný daňověprávní institut, kterým je snížení základu daně. Zákon zde konstruuje nepřímou daňovou podporu k zajištění a zachování zdrojů na financování aktivit, které jsou předmětem činnosti těchto subjektů.

Poplatník může podle § 20 odst. 7 ZDP snížit základ daně až o 30 %, maximálně však o 1 mil. Kč a maximálně do základu daně. Podmínkou je použití prostředků dosažených touto daňovou úsporou (tzn. částky, kterou by občanské sdružení muselo odvést jako daň z příjmů

¹⁴⁷ STEJSKAL: *Ekonomika neziskové organizace*, s. 219.

právníků osob) ke krytí nákladů souvisejících s činnostmi, z nichž získané příjmy nejsou předmětem daně (tedy hlavní činnosti). Zákon limituje použití těchto prostředků na tři bezprostředně následující zdaňovací období. V případě, že uvedených 30 % ze základu daně činí méně než 300 000 Kč, lze odečíst částku ve výši 300 000 Kč, nejvýše však částku ve výši základu daně. Z uvedeného vyplývá, že dani z příjmů podléhá daňový základ vyšší než 300 000 Kč.

Jedná se o benefit poskytnutý zákonodárcem, avšak úleva je jen zdánlivá a má hned několik problematických aspektů. Odborná literatura¹⁴⁸ uvádí problémy při výkladu formulací uvedených v zákoně. Jako problematický se může jevit výklad pojmu „daňová úspora“.

*„Daňovou úsporou rozumíme výši ušetřené daně z hodnoty odečteného 30 % odpočtu. Vypočteme ji jako součin hodnoty 30 % odpočtu a sazby daně podle § 21 odst. 1 zákona o daních z příjmů.“*¹⁴⁹ *Daňová úspora rovná se ušetřená daň z hodnoty odečtu, o který byl základ daně snížen“.*¹⁵⁰ Bude-li mít občanské sdružení základ daně před uplatněním 30 % odpočtu 5 000 000 Kč, 30 % odpočet činí 1 000 000 Kč¹⁵¹, daňová úspora bude ve výši 190 000 Kč, tedy 1 000 000 x (19:100).

Zmíním se zde ještě o jednom problematickém aspektu. V žádném předpise není uvedeno, jakým způsobem uvedenou podmínku naplnit. Avšak to neznamená, že by správce daně neměl právo provést kontrolu jejího splnění. Problém u řady občanských sdružení může být fakt, kdy zjistí, že není schopno plnit podmínku podle § 20 odst. 7 ZDP až po uplynutí třech následujících zdaňovacích období. Tato eventualita může nastat, pakliže organizace dosáhne v hlavní činnosti v těchto letech výhradně zisku a jiné příjmy, které nejsou předmětem daně, mít nebude.¹⁵²

Občas se vyskytují problémy s určením, kdy tuto daňovou úsporu může občanské sdružení použít poprvé. Vyskytují se názory (i praktické provedení), že je to možné již ve zdaňovacím období, za které se tato daňová úspora vypočítá a vykazuje. Dle převažujícího názoru je třeba tuto praxi odmítnout. Daňovou úsporu lze použít až v následujícím období po zdaňovacím období, ze kterého je daňová úspora počítána. Argument je zde jednoznačný:

¹⁴⁸ Např. HUDCOVÁ: *Daňový režim neziskových organizací v ČR...*, s. 78. Nebo RŮŽIČKOVÁ MERLIČKOVÁ: *Neziskové organizace...*, s. 161.

¹⁴⁹ STUHLÍKOVÁ, Helena, KOMRSKOVÁ, Sofie. *Zdaňování neziskových organizací: zejména příspěvkových organizací, krajů, obcí, občanských sdružení, veřejných vysokých škol a veřejných výzkumných institucí: s příklady z praxe*. Olomouc: Anag, 2008, s. 56.

¹⁵⁰ PELC: *Daňové podmínky působení...*, s. 33.

¹⁵¹ 30 % z 5 000 000 Kč je 1 500 000 Kč, ale dle § 20 odst. 7 zákona o daních z příjmů lze odečíst od základu daně maximálně 1 000 000 Kč.

¹⁵² HUDCOVÁ: *Daňový režim neziskových organizací v ČR...*, s. 79.

zákon v § 20 odst. 7 hovoří jasně „...použije-li prostředky získané (...) nejpozději ve 3 bezprostředně následujících zdaňovacích obdobích“.

V této souvislosti je třeba upozornit ještě na § 23 odst. 3 písm. a) bod 9. ZDP, který hovoří o následku porušení toho, že prostředky získané daňovou úsporou nebyly využity v souladu s posláním (hlavní činností) občanského sdružení. Zákon konstruuje povinnost zvýšit výsledek hospodaření (základ daně z příjmů) o nepoužité nebo nesprávně použité prostředky či jejich část. Znamená to tedy, že, není-li úspora využita v souladu § 20 odst. 7 ZDP, je nutné o částku, o kterou byl základ daně snižován, základ daně zvýšit. Základ daně se tedy nebude zvyšovat jen o samotnou daňovou úsporu, ale o částku, z které byla vypočtena. Je třeba dodat, že v tomto ohledu je právní úprava nedokonalá, neboť nezakazuje, aby takto navýšený základ daně sloužila opět pro výpočet základu daně a následné snížení základu daně podle § 20 odst. 7 ZDP.¹⁵³

Z logiky věci vyplývá, že možnost snížit daňový základ podle § 20 odst. 7 ZDP nemůže uplatnit občanské sdružení, které podalo daňové přiznání k datu ukončení činnosti, protože by nebyla splněna podmínka použití těchto prostředků ve třech bezprostředně následujících zdaňovacích obdobích. Stejně tak by tuto možnost nemohlo splnit občanské sdružení, které již přestalo plnit svůj původní účel, nevykonává žádnou hlavní činnost, ale pouze vedlejší (hospodářskou) činnost.¹⁵⁴

Občanská sdružení mohou daňovou ztrátou vzniklou v jednom zdaňovacím období umořovat (odečíst od základu daně) kdykoliv v následujících pěti zdaňovacích obdobích pouze u vedlejší činnosti.

Sazbu daně z příjmů právnických osob stanovuje zákon v § 21 odst. 1. Je konstruována jako poměrná lineární a aktuálně činí 19 %.

Daňové přiznání a splatnost daně

Občanská sdružení, stejně jako ostatní právnické osoby mají povinnost podat daňové přiznání. Zákon o daních z příjmů konstruuje v § 38m odst. 7 písm. a) výjimku i pro občanská sdružení, které „nemají příjmy, které jsou předmětem daně nebo má pouze příjmy od daně osvobozené nebo příjmy, z nichž je daň vybírána srážkou podle § 36 odst. 2“ tak, že daňové

¹⁵³ ADAMEC, Jaromír. *Závěrečná zpráva „Analýza aktuálních daňových zvýhodnění pro nestátní neziskové organizace a jejich využitelnosti jednotlivými typy NNO a konkrétních dopadů do ekonomiky těchto NNO“*. [online]. avpo.cz, [cit. 2. 3. 2013]. Dostupné na

<www.avpo.cz/sdata/analyza_danovych_vyhod_pro_NNO_99.pdf>, s. 17 – 18.

¹⁵⁴ RŮŽICKOVÁ MERLÍČKOVÁ: *Neziskové organizace...*, s. 162.

přiznání nemusí podávat. Součástí daňového přiznání je účetní závěrka (konkrétně rozvaha, výkaz zisku a ztráty a příloha k účetní závěrce).¹⁵⁵

Zdaňovacím obdobím zákon určuje jako „*kalendářní rok, účetní rok nebo účetní období, pokud je delší než nepřetržitě po sobě jdoucích dvanáct měsíců*“.¹⁵⁶

Daňové přiznání se podává do tří měsíců po uplynutí zdaňovacího období.¹⁵⁷ Daň je splatná nejpozději do tří měsíců po uplynutí zdaňovacího období.

3.3 Daň silniční

Předmět daně

Daň silniční upravuje zákon č. 16/1993 Sb., o dani silniční, ve znění pozdějších předpisů. Daň silniční je přímou majetkovou daní. Účelem zákona je zdanění užívání komunikací motorovými vozidly. Výnos z této daně je příjmem Státního fondu dopravní infrastruktury. Silniční daň není založena na užívání komunikací, ale na dispozici k určité věci.

Předmětem daně jsou silniční motorová vozidla a jejich přípojná vozidla registrovaná a provozovaná v ČR. Podmínkou je používání „*k podnikání nebo jiné samostatné výdělečné činnosti nebo v přímé souvislosti s podnikáním anebo k činností, z nichž plynoucí příjmy jsou předmětem daně z příjmů u subjektů nezaložených za účelem podnikání*“.¹⁵⁸ Bude se tedy jednat o příjmy z vedlejší (doplňkové činnosti), o příjmy z reklamy, pronájmu a členských příspěvků.¹⁵⁹ Půjde také jednat o příjmy z činností vyplývajících z jejich posláních, pakliže jsou vyšší, než náklady vynaložené v souvislosti s prováděním těchto činností, jednoduše řečeno zisk z hlavní činnosti. Pokud je tedy vozidlo používáno občanským sdružením pro hlavní činnost, a tato je ztrátová, není vozidlo předmětem silniční daně. V ostatních případech předmětem daně je.

Můžeme uvést jako příklad situaci, kdy občanské sdružení pořádá odborné kurzy a semináře za úplaty a tyto akce jsou ziskové. Pracovníci či členové sdružení zajišťující tyto kurzy používají motorové silniční vozidlo, které je ve vlastnictví sdružení. Toto vozidlo tedy bude předmětem silniční daně. Jako druhý příklad lze uvést situaci, kdy sdružení pronajímá objekt (sklad, základnu, pozemek) a správce majetku užívá vozidlo ve vlastnictví sdružení

¹⁵⁵ STEJSKAL: *Ekonomika neziskové organizace*, s. 224.

¹⁵⁶ § 17a zákona o daních z příjmů.

¹⁵⁷ § 135 odst. 1 zákona č. 280/2009 Sb., daňový řád, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁵⁸ § 2 zákona č. 16/1993 Sb., o dani silniční.

¹⁵⁹ § 18 odst. 3 zákona č. 586/1992 Sb., o dani z příjmů.

k zajištění činností související s pronájmy. Také v tomto případě bude vozidlo předmětem silniční daně.

V praxi občanských sdružení také dochází k situaci, kdy svým členům (dobrovolníkům) vyplácí na základě smlouvy o proplácení cestovních náhrad cestovní náhrady při použití jejich automobilu. Pokud jsou náhrady propláceny za cesty, které jsou vykonávány v přímé souvislosti s činností, která je předmětem daně (např. správce objektu, který sdružení pronajímá), je nutné platit silniční daň i za tato vozidla, byť nejsou ve vlastnictví sdružení.¹⁶⁰

V praxi je možné se setkat se dvěma extrémny: „občanská sdružení silniční daň neplatí“ anebo „máme auto, tak musíme silniční daň platit“. Obě tvrzení tak, jak jsou napsána, nejsou pravdivá. Je však třeba důkladně odlišovat každou situaci a striktně se řídit zákonem s přihlédnutím ke všem okolnostem. Lze souhlasit s tím, aby u občanského sdružení, které podniká, bylo vozidlo předmětem daně. Dle mého názoru je však nepřiměřené, aby tomu tak bylo v případě, že je hlavní činnost zisková.

Zákon dále normuje, že předmětem daně bez ohledu na účel používání jsou vozidla s největší povolenou hmotností nad 3,5 tuny určená výlučně k přepravě nákladů a registrovaná v ČR.

Základ a sazba daně

Základ a sazbu silniční daně upravuje § 5. Sazba daně je konstruována jako pevná, tedy stanovena pevnou částkou v roční výši pro každé jednotlivé vozidlo. Základem daně je a) zdvihový objem motoru v cm³ u osobních automobilů s výjimkou osobních automobilů na elektrický pohon, b) součet největších povolených hmotností na nápravy v tunách a počet náprav u návěsů, c) největší povolená hmotnost v tunách a počet náprav u ostatních vozidel. Jde-li o zaměstnavatele podle § 4 odst. 2 písm. a), může zvolit sazbu daně stanovenou v § 6 odst. 4 (25 Kč za každý den použití osobního automobilu nebo jeho přípojného vozidla), je-li to pro něj výhodnější.

Poplatníci daně

Občanské sdružení se může stát poplatníkem jako provozovatel vozidla registrovaného v ČR v registru vozidel a je zapsána v technickém průkazu,¹⁶¹ či jako zaměstnavatel, pokud vyplácí cestovní náhrady svému zaměstnanci za použití osobního

¹⁶⁰ STEJSKAL: *Ekonomika neziskové organizace*, s. 198.

¹⁶¹ § 4 odst. 1 písm. a) zákona č. 16/1993 Sb., o dani silniční.

automobilu nebo jeho přípojného vozidla, pokud toto vozidlo není předmětem daně z jiného důvodu.¹⁶²

Vynětí z předmětu daně

Vynětí z předmětu daně se neziskových subjektů týkat nebude. Vozidla, která předmětem daně nejsou, upravuje § 2 odst. 2 zákona o dani silniční.

Osvobození od daně

Osvobození od daně silniční normuje § 3. Osvobození je konstruováno zčásti jako personální, zčásti z hlediska a užití vozidel.¹⁶³ Vzhledem k výčtu vozidel, která jsou osvobozena, se patrně nebude jednat o případ týkající občanských sdružení.

Za zmínku stojí ustanovení § 6 odst. 9, jenž snižuje sazbu o 100 % u nákladních vozidel včetně tahačů, nákladních přívěsů a nákladních návěsů s největší povolenou hmotností nad 3,5 tuny a méně než 12 tun, pokud tato vozidla nejsou používána k podnikání nebo v přímé souvislosti s podnikáním nebo k činností, z nichž plynoucí příjmy jsou předmětem daně z příjmů anebo nejsou provozována pro cizí potřeby a jsou-li používána subjekty, které nejsou založeny nebo zřízeny za účelem podnikání. Za stejných podmínek také platí sazba snižená o 48 % u vozidel s největší povolenou hmotností 12 a více tun.¹⁶⁴

Daňové přiznání a splatnost daně

Zdaňovacím obdobím je kalendářní rok. Daňové přiznání se podává nejpozději do 31. ledna kalendářního roku následujícího po uplynutí zdaňovacího období. Poplatník platí zálohy na daň, které jsou splatné 15. 4., 15. 7., 15. 10., 15. 12. V daňovém přiznání tedy provede „vyúčtování“, následně může být zjištěn přeplatek nebo nedoplatek na dani.

3.4 Daň darovací

Předmět daně

Dary, coby cizí zdroje, tvoří u občanských sdružení významnou složku příjmů. Některá sdružení mohou být finančně zcela závislá na poskytnutých darech třetích osob. Je

¹⁶² § 4 odst. 2 písm. a) zákona č. 16/1993 Sb., o dani silniční.

¹⁶³ PELC: *Daňové podmínky působení...*, s. 62.

¹⁶⁴ § 6 odst. 10 zákona č. 16/1993 Sb., o dani silniční.

tedy namísto, aby legislativní úprava této situaci vyhovovala. Z dostupných zdrojů¹⁶⁵ je zřejmé, že počet dárců celému neziskovému sektoru se meziročně zvyšuje, stejně tak se zvyšuje i samotná hodnota poskytnutých darů.

Darovací daň je přímou majetkovou daní, která je upravená v zákoně č. 357/1992 Sb., o dani dědické, dani darovací a dani z převodu nemovitostí, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZDDDPN“). Předmětem daně je bezúplatné nabytí majetku na základě právního úkonu nebo v souvislosti s ním. Zákon se vztahuje na všechny případy nabytí majetku na základě právního úkonu (jinak než smrtí zůstavitele), pokud k němu došlo zcela nebo zčásti bezúplatně.¹⁶⁶

V této souvislosti je třeba zmínit rozdíl mezi „darováním“ a „sponzorováním“ a reklamou. Základním předpokladem darování je bezúplatnost nabytí majetkového prospěchu. To znamená, že dárci (osobě, která majetkový prospěch poskytla) není poskytnuto protiplnění (ať už ve formě peněžní či služeb). Darování upravuje občanský zákoník v § 628 a násl. a k jeho pojmovým znakům náleží předmět (vymezení) daru, bezúplatnost (absence jakékoliv protislužby), dobrovolnost. Obdarovaný může být vázán účelem použití daru. „Pokud smlouva obsahuje oproti poskytnutí „daru“ závazek k určitému konání anebo je poskytnutý „dar“ účelově vázán na realizaci takového konání, jedná se o smlouvu innominátní, nikoli darovací.“¹⁶⁷

Sponzoring není pojem upravený v právním řádu ČR. Jedná se o specifickou formu „obchodu“, které je založeno na poskytnutí propagační reklamní služby neziskovou organizací sponzorovi.¹⁶⁸ Jde o dvoustranný právní akt, ve kterém se jedna strana zaváže, že poskytne plnění (peníze, věc), druhá strana poskytne protiplnění.¹⁶⁹ Na rozdíl od daru tedy bude figurovat protislužba. Sponzorský příspěvek je tedy platbou sponzora poskytovateli služby. Typicky půjde o reklamu (propagaci) sponzora (např. obchodní společnosti) neziskovou organizací (např. umístění reklamní plochy na objektu občanského sdružení, nošení triček s logem sponzora, umístění reklamního poutače na akcích apod.). Z výše uvedeného vyplývá, že pojem „sponzorský dar“ je chybný a neopodstatněný a správně by tedy mělo být uváděno sponzorský příspěvek.¹⁷⁰

Někdy je však obtížné určit, kdy se bude jednat o dar a kdy o sponzoring (reklamu). Bude třeba podrobně zkoumat samotnou smlouvu a její obsah, a nevycházet jen z názvu

¹⁶⁵ STEJSKAL, KUVÍKOVÁ, MAŤÁTKOVÁ: *Neziskové organizace...*, s. 126.

¹⁶⁶ PELC: *Daňové podmínky působení...*, s. 77.

¹⁶⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 11. 2008, sp. zn. 33 Odo 1209/2006.

¹⁶⁸ HUDCOVÁ: *Daňový režim neziskových organizací v ČR...*, s. 87.

¹⁶⁹ STEJSKAL: *Ekonomika neziskové organizace*, s. 202.

¹⁷⁰ Tamtéž, s. 203.

smlouvy. O sponzoring nepůjde tehdy, pakliže obdarovaný uvede jméno dárce na svých propagačních materiálech (např. výroční zpráva, informace na webových stránkách, pozvánkách či plakátech na akci). Některé subjekty (zejména obce, kraje, některé obchodní společnosti či nadace) vyžadují v podmínkách poskytnutí daru uvedení jména dárce na materiálech v souvislosti s konanou činností (akcí), které je poté třeba spolu s vyúčtováním daru předkládat. O sponzoring se bude jednat v případě, kdy neziskový subjekt bude propagovat předmět podnikání či produkt sponzora.¹⁷¹

Dopady rozlišování daru a sponzoringu jsou velké. Příjmy ze sponzoringu jsou u občanských sdružení pokládány za příjmy z reklamy dle § 18 odst. 3 ZDP a jsou vždy předmětem daně z příjmů. Na rozdíl od daru, který je podle § 20 odst. 4 písm. a) ZDDDPN, kdy bezúplatné nabytí majetku je od daně darovací osvobozeno.

Vynětí z předmětu daně

Předmět darovací je vymezen i negativně. V případech týkajících se občanských sdružení se jedná o „*bezúplatná nabytí majetku, která jsou příjmem a jsou předmětem daně z příjmů podle zvláštního předpisu nebo bezúplatná nabytí majetku, která jsou předmětem daně dědické, dotace, příspěvky a podpory ze státního rozpočtu, z rozpočtu územních samosprávných celků, státních fondů nebo jiných peněžních fondů státu nebo územních samosprávných celků, jakož i z veřejných rozpočtů a jiných peněžních fondů cizího státu. To se netýká peněžních fondů spravovaných podnikatelskými subjekty, prostředky poskytované z rozpočtu Evropské unie nebo z Národního fondu*“.¹⁷² Bezúplatná nabytí majetku plynoucí z tuzemských nebo zahraničních veřejných rozpočtů mohou být nazývána různě – dotace, granty, příspěvky, podpory apod.

Základ a sazba daně

Základ daně darovací vymezuje § 7 odst. 1 ZDDDPN. Základem daně darovací je cena majetku, který je předmětem této daně, snižená o prokázané dluhy a cenu jiných povinností, které se váží k předmětu daně; cenu majetku osvobozeného podle tohoto zákona od daně darovací; clo a daň placené při dovozu v případě, že se jedná o movité věci darované nebo dovezené z ciziny. Sazba daně je upravena stejně jako daň dědická v § 14 odst. 1 ZDDDPN.

¹⁷¹ HUDCOVÁ: *Daňový režim neziskových organizací v ČR...*, s. 87.

¹⁷² § 6 odst. 4 písm. c), d) a f) ZDDDPN.

Poplatníci daně

Poplatníkem daně darovací je nabyvatel daru. Při bezúplatném poskytnutí majetku fyzickou osobou, která má trvalý pobyt v tuzemsku, nebo právnickou osobou, která má sídlo v tuzemsku, fyzické osobě, která nemá trvalý pobyt v tuzemsku, nebo právnické osobě, která nemá sídlo v tuzemsku, je poplatníkem daně darovací vždy dárce. Není-li dárce poplatníkem, je ručitelem.¹⁷³

Osvobození od daně

Osvobození od daně darovací je konstruováno podobně jako u daně dědické. Osvobození týkající se občanských sdružení je upraveno v § 19 odst. 4 písm. b) (částečné osvobození), § 20 odst. 4 písm. a) (osvobození majetku použitého pro vymezené obecně prospěšné účely).

Další možnosti osvobození od daně darovací normuje § 20 odst. 14 ZDDDPN:

- bezúplatné nabytí majetku na humanitární nebo charitativní účely. Jde však o velmi široce formulované osvobození od daně, kdy zákonodárce použil neurčité právní pojmy, nikde v zákoně nejsou tyto pojmy vymezeny. Lze však usuzovat, že půjde o aktivity nonprofitního charakteru zaměřené na pomoc občanům v tísni.¹⁷⁴
- bezúplatné nabytí majetku v souvislosti s výkonem dobrovolnické služby (poskytované podle zákona č. 198/2002 Sb., o dobrovolnické službě).
- bezúplatné nabytí majetku z veřejných sbírek (konané podle zákona č. 117/2001 Sb., o veřejných sbírkách). Bezúplatné nabytí majetku ze sbírek jiných než veřejných upravených zákonem o veřejných sbírkách není podle tohoto ustanovení osvobozeno od daně darovací (pokud není osvobozeno podle jiných ustanovení ZDDDPN).¹⁷⁵

Z dikce ustanovení tohoto odstavce je patrné, že se jedná o subsidiární použití („*nejsou-li tato bezúplatná nabytí majetku od daně darovací osvobozena podle předchozích odstavců*“).

Daňové přiznání

Při podávání daňového přiznání bude pro občanská sdružení platit speciální úprava v § 21 odst. 1 písm. d) ZDDDPN. To je třeba podat do 30 dnů ode dne, v němž uplynul příslušný kalendářní rok. Občanská sdružení tak budou podávat jedno souhrnné daňové přiznání, kde

¹⁷³ § 5 ZDDDPN.

¹⁷⁴ PELC: *Daňové podmínky působení...*, s. 87.

¹⁷⁵ Tamtéž, s. 87.

budou uvedena všechna bezúplatná nabytí majetku, která v daném kalendářním období byla občanskému sdružení poskytnuta.

Budu-li vycházet z praxe, u většiny občanských sdružení se při podání daňového priznání bude jednat o formalitu, neboť bude obsahovat pouze soupis darů, ale nebude odváděna žádná daň. Dle mého názoru současná legislativa zbytečně zatěžuje jak správce daně, tak občanská sdružení, která jsou nucena poskytnuté dary a jednotlivé dárce evidovat a konečný přínos je pro obě strany nulový. Vhodné by bylo např. úplné vynětí občanských sdružení (resp. všech ostatních právních forem neziskových organizací) z úpravy daně darovací.

3.5 Daň z převodu nemovitostí

Předmět daně

Daň z převodu nemovitostí, stejně jako jiné daně, se mohou týkat i občanských sdružení. Stačí k tomu, má-li sdružení ve vlastnictví nemovitost, kterou prodává.

Daň z převodu nemovitostí¹⁷⁶ je přímou majetkovou daní, která je upravená v zákoně č. 357/1992 Sb., o dani dědické, dani darovací a dani z převodu nemovitostí, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZDDDPN“). Předmětem daně je úplatný převod nebo přechod vlastnictví k nemovitostem.

Předmětem je také vypořádání podílového spoluvlastnictví a bezúplatné zřízení práva odpovídajícího věcnému břemeni při nabytí nemovitosti darováním.¹⁷⁷ Převodem nebo přechodem dochází ke změně vlastníka nemovitosti. Pojem „úplatný“ je širší, než prodej a koupě. Má se zde na mysli situace, kdy smluvní straně, která nemovitosti převádí, je poskytnuta určitá protihodnota (úplata) za tyto převáděné nemovitosti.

Převodem se rozumí svobodné smluvní nabytí vlastnického práva, při které nabyvatel odvozuje své vlastnické právo od dosavadního vlastníka. Přechod je třeba chápat jako nabytí vlastnického práva mimo svobodné smluvní ujednání (nezávisle na vůli dosavadního vlastníka), na základě zákona nebo rozhodnutím státního orgánu (např. vyvlastnění, veřejná dražba, exekuce).¹⁷⁸

Daní z převodu nemovitostí je zatížena nemovitost převáděná (proto je poplatníkem převodce – prodávající). Při výměně nemovitostí se považují jejich vzájemné převody za jeden převod.

¹⁷⁶ Nemovitost je legislativní zkratkou, jejím obsahem jsou věci nemovité, byty a nebytové prostory.

¹⁷⁷ HUDCOVÁ: *Daňový režim neziskových organizací v ČR...*, s. 90.

¹⁷⁸ PELC: *Daňové podmínky působení...*, s. 93 – 94.

Základ a sazba daně

Základ daně stanoví § 10 ZDDDPN. Zákon zde normuje několik typů základu daně. Uvedme alespoň ten nejběžnější. Základem daně je cena nemovitosti zjištěná podle zákona o oceňování majetku. Pokud je cena sjednaná vyšší, je základem daně tato cena sjednaná.

Sazbu daně upravuje § 15 ZDDDPN a stanovuje ji od 1. 1. 2013 na 4 % ze základu daně. Sazba daně je tedy procentní – lineární a je pro všechny skupiny stejná.

Poplatníci daně

Poplatníkem daně z převodu nemovitostí je dle § 8 odst. 1 ZDDDPN:

- převodce (prodávající), nabyvatel je v tomto případě ručitelem,
- nabyvatel, jde-li o nabytí nemovitosti při výkonu rozhodnutí nebo exekuci vyvlastnění, vydržení, v insolvenčním řízení po rozhodnutí o úpadku nebo ve veřejné dražbě anebo o nabytí nemovitosti na základě smlouvy o zajišťovacím převodu práva, v souvislosti s postoupením pohledávky, při zrušení právnické osoby bez likvidace nebo při rozdělení likvidačního zůstatku při zrušení právnické osoby s likvidací,
- převodce i nabyvatel, jde-li o výměnu nemovitostí; převodce a nabyvatel jsou v tomto případě povinni platit daň společně a nerozdílně. V tomto případě se jedná o solidární daňovou povinnost.

Ručiteli vzniká (sekundární) povinnost uhradit daň (daňový nedoplatek) teprve v případě, že primární daňový subjekt (převodce) svou povinnost včas nesplní.¹⁷⁹

Osvobození od daně

ZDDDPN v § 19 a 20 uvádí několik důvodů, za kterých je převod nemovitostí od daně osvobozen. „*Od daně z převodu nemovitostí je osvobozen úplatný převod nemovitosti, jestliže převodcem je právnická osoba, které byla nemovitost bezúplatně převedena likvidátorem na základě zákona o zrušení Fondu dětí a mládeže a o změnách některých zákonů.*“¹⁸⁰ Jedná se o osvobození právnických osob, jež jsou převodci nemovitosti při jejím úplatném převodu, která na ně byla bezúplatně převedena likvidátorem za přísných podmínek na základě výše uvedeného zákona. Nemovitosti mohly být ze zrušeného FDM převáděny mj. pouze na občanská sdružení za splnění určitých podmínek (celoroční práce s dětmi a mládeží minimálně od roku 1995, registrace na Ministerstvu vnitra ČR, podmínka využití pro přímou práci s dětmi – klubovny, ubytovací zařízení pro členy sdružení nebo neorganizovanou

¹⁷⁹ PELC: *Daňové podmínky působení...*, s. 97.

¹⁸⁰ § 20 odst. 8 ZDDDPN.

mládež do 26 let věku o víkendech a prázdninách).¹⁸¹ Takto několik nemovitostí získal do svého vlastnictví i Junák – svaz skautů a skautek ČR.

Daňové přiznání a splatnost daně

Zákon váže podání daňového přiznání na okamžik nabytí vlastnictví nemovitosti. Daňové přiznání je třeba podat nejpozději do konce třetího měsíce následujícího po měsíci, kdy byl zapsán vklad práva do katastru nemovitostí, kdy nabyla účinnosti smlouva o úplatném převodu vlastnictví nemovitosti, která není evidována v katastru nemovitostí atd.¹⁸²

Jak vyplývá z již uvedeného textu o základu daně, zákon v § 21 odst. 3 zakotvuje jako povinnou součást daňového přiznání ověřený opis nebo ověřenou kopii smlouvy (listiny) osvědčující vlastnické vztahy k nemovitosti (typicky kupní smlouva) a znalecký posudek o ceně zjištěné podle zákona o oceňování majetku. Zákon však stanovuje výjimky, kdy se znalecký posudek nevyžaduje.

Poplatník je povinen si daň sám vypočítat a zaplatit ji nejpozději ve lhůtě pro podání daňového přiznání.

3.6 Daň z nemovitostí

Předmět daně

Daň z nemovitostí se bude občanských sdružení týkat, jsou-li vlastníky nemovitostí. Daň z nemovitostí je přímá majetková daň, tvoří ji daň z pozemků a daň ze staveb. Daň z nemovitostí upravuje zákon č. 338/1992 Sb., o dani z nemovitostí (dále jen ZDN), ve znění pozdějších předpisů.

Předmětem daně z pozemků jsou pozemky na území ČR vedené v katastru nemovitostí podle katastrálního zákona. Předmět daně ze staveb vymezuje § 7 ZDN. Jedná se o stavby, pro které byl vydán kolaudační souhlas, nebo stavby užívané před vydáním kolaudačního souhlasu, ale i byty a nebytové prostory včetně jejich podílu na společných částech stavby, které jsou evidované v katastru nemovitostí.

Základ a sazba daně

Základ daně z pozemků vymezuje § 5 ZDN. Rozlišuje tři kategorie pro určení základu daně. Nejtypičtější u občanských sdružení bude kategorie ostatních pozemků, kde je základ daně určen skutečnou výměrou pozemku v m² zjištěnou k 1. lednu zdaňovacího období.

¹⁸¹ PELC: *Daňové podmínky působení...*, s. 102.

¹⁸² § 21 odst. 2 ZDDDPN.

Sazbu daně zákon rozlišuje podle těchto třech kategorií. U ostatních pozemků je určena pevnou sazbou v Kč za každý m² a rozlišuje ještě druhy pozemků (stavební pozemek, zpevněné plochy pozemků sloužící k podnikatelské činnosti pro zemědělské činnosti, průmysl, dopravu, energetiku, ..., ostatní plochy, zastavěné plochy a nádvoří).¹⁸³

Základ daně ze stavby je výměra půdorysu nadzemní části stavby v m² podle stavu k 1. lednu zdaňovacího období. Zákon zde užívá legislativní zkratku zastavěná plocha. Základ daně rozlišuje zákon v § 11 podle typu staveb: obytné domy, stavby pro individuální rekreaci, garáže, stavby užívané pro podnikatelskou činnost, ostatní stavby, byty a ostatní samostatné nebytové prostory.

Sazba daně je dále modifikována koeficientem, který je přiřazen ke každé obci podle počtu obyvatel z posledního sčítání lidu. Základní sazba daně se tedy násobí tímto koeficientem. Obcím je dále umožněno stanovit místní koeficient. Obcím je zde dána možnost stanovit pro všechny nemovitosti na celém území obce stanovit jeden místní koeficient ve výši 2, 3, 4 nebo 5. Tímto koeficientem se vynásobí daň poplatníka za všechny nemovitosti a je tak zjištěna konečná daň z nemovitosti. Podle § 12 je nutné, aby místní koeficient stanovila obec obecně závaznou vyhláškou.

Poplatníci daně

V případě občanských sdružení bude poplatníkem daně z pozemků i daně ze staveb vlastník pozemku (stavby).

Osvobození od daně

Od daně z pozemků jsou osvobozeny „*pozemky, které tvoří jeden funkční celek se stavbou ve vlastnictví sdružení občanů*“.¹⁸⁴ Musí však být splněna podmínka v ustanovení § 4 odst. 3, že tyto pozemky nejsou využívány k podnikatelské činnosti nebo nejsou pronajímány. Bude-li mít tedy občanské sdružení ve vlastnictví louku, kterou v létě pronajímá třetím subjektům za účelem pořádání letních táborů, nebude se na tento pozemek vztahovat osvobození od daně z pozemků. Naopak, osvobozeno bude občanské sdružení od daně z pozemku v případě parkoviště přiléhajícího k administrativní budově ve vlastnictví občanského sdružení.¹⁸⁵

¹⁸³ § 6 odst. 2 zákona č. 338/1992 Sb., o dani z nemovitostí.

¹⁸⁴ § 4 odst. 1 písm. f) zákona č. 338/1992 Sb., o dani z nemovitostí.

¹⁸⁵ RADVAN, Michal. Osvobození od daně z nemovitostí v případě neziskových organizací. In HUDCOVÁ, Zdenka (ed). *Aktuální otázky vybraných institutů práva neziskového sektoru*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 2007, s. 195.

Od daně ze staveb jsou osvobozeny stavby ve vlastnictví sdružení občanů.¹⁸⁶ Platí zde stejná podmínka osvobození, jako u daně z pozemků, tedy že tyto stavby nejsou využívány k podnikatelské činnosti nebo nejsou pronajímány. Zde lze uvést dva názorné příklady:

1. Občanské sdružení bude osvobozeno od daně ze staveb, má-li ve vlastnictví budovu, jejíž prostory slouží výlučně k provozování (neziskové) činnosti, jež je uvedena ve stanovách (např. práce s dětmi a mládeží, osobami tělesně postiženými apod.).

2. Situace se změní, bude-li občanské sdružení budovu pronajímat třetím osobám (např. pronájem kanceláře podnikateli, pronájem školících místností lektorům, pronájem prostor skladu pro jinou NNO, občanské sdružení je vlastníkem rekreačního areálu, který pronajímá apod.). V tomto případě již nebude od daně ze staveb osvobozena.

Existuje zde i zákonné řešení pro občanská sdružení, kdy podmínku pro osvobození od daně ze staveb může splňovat pouze část stavby (část stavby je tedy pronajímána nebo slouží k podnikání). Zákon umožňuje osvobození části stavby v poměru, v jakém je podlahová plocha nadzemní části stavby podléhající osvobození od daně k celkové podlahové ploše nadzemní části stavby.¹⁸⁷

V zásadě je možné rozlišit osvobození na dvě skupiny: na nemovitosti, u kterých není povinnost uplatnit nárok na osvobození v daňovém přiznání (netýká se občanských sdružení), a na nemovitosti, v jejichž případě je třeba podávat daňové přiznání a v něm nárok na osvobození uplatnit (týká se občanských sdružení).¹⁸⁸

Zde by se opět přikláněl ke změně právní úpravy v tom smyslu, že by nemovitosti ve vlastnictví občanských sdružení i v případě, že jsou pronajímány nebo slouží k podnikatelským účelům, byly od daně z nemovitostí osvobozeny (případně zdaňovány až v případě, že tyto příjmy překročí určitou částku). Příjmy z pronájmu nemovitostí poskytují občanským sdružením dostatečné prostředky k zajištění svých aktivit, a vytváření těchto vlastních zdrojů tak může vést jak ke zkvalitnění vlastní činnosti, tak ke snížení závislosti na získávání státních (a jiných) dotací. Navíc zde dochází, dle mého názoru k nepřiměřenému, „duplicitnímu“ zdaňování. Občanská sdružení platí daň z nemovitostí za výše uvedených podmínek, dále jsou však zdaňovány (jsou vždy předmětem daně z příjmů) i příjmy ze samotného pronájmu.

¹⁸⁶ § 9 odst. 1 písm. f) zákona č. 338/1992 Sb., o dani z nemovitostí.

¹⁸⁷ PELC: *Daňové podmínky působení...*, s. 116.

¹⁸⁸ RADVAN, Michal. Osvobození od daně z nemovitostí v případě neziskových organizací. In HUDCOVÁ, Zdenka (ed). *Aktuální otázky vybraných institutů práva neziskového sektoru*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 2007, s. 192 – 193.

Daňové přiznání a splatnost daně

Daňové přiznání podává daňový subjekt do 31. 1. zdaňovacího období. Daňové přiznání není třeba podávat, jestliže jej poplatník podal v některém z předchozích zdaňovacích období a ve srovnání s tímto stavem nedošlo ke změně okolností rozhodných pro vyměření daně¹⁸⁹ (např. občanské sdružení má ve vlastnictví stále stejné stavby a pozemky, žádný z nich neprodalo či nekoupilo, nezměnilo dispozice staveb – nadstavby, přístavby). Jestliže tedy nedošlo k žádným změnám, daňové přiznání není nutné podávat a poplatník pouze zaplatí daň.

Placení daně upravuje § 15 ZDN. U ostatních poplatníků (tj. všichni kromě poplatníků provozujících zemědělskou výrobu a chov ryb) je daň splatná ve dvou stejných splátkách do 31. 5. a 30. 11. běžného zdaňovacího období. Pakliže má být roční daň z nemovitostí nižší než 5 000 Kč, je splatná najednou, a to do 31. 5.

¹⁸⁹ § 13a odst. 1 zákona č. 338/1992 Sb., o dani z nemovitostí.

4. Závěr

Mám za to, že práce splnila své cíle. Analyzoval jsem některé stávající problémy týkající se fungování občanských sdružení a navrhnul jejich možné řešení. Do jisté míry však velkou část problematických aspektů řeší nový občanský zákoník v úpravě spolků. Práce se zabývala komplexním fungováním občanských sdružení a může tak dle mého názoru být i návodem (metodikou) pro pracovníky či členy občanských sdružení, ale i pro občany, kteří se rozhodují občanské sdružení založit. Práce je přínosem pro praxi. Rozsah práce mi však nedovoloval zabývat se všemi problematickými aspekty některými nebo některými podstatně detailněji.

Je trochu s podivem, že za více jak 20 let fungujícího demokratického systému v ČR, nebyl vymezen či nalezen a v právním řádu aplikován pojem týkající se „neziskových organizací“. Přestože jde o obecně zavedený pojem používaný jak obecnou veřejností, tak veřejností odbornou¹⁹⁰, nejedná se o právní pojem a už vůbec ne pojem, který by přesně vyjadřoval podstatu a účel těchto subjektů.

Jsem si vědom, že tato práce je do jisté míry (zejména v části týkající se právního postavení občanských sdružení) historická, neboť již nyní je součástí právního řádu ČR nový občanský zákoník (zákon č. 89/2012 Sb.), který reguluje spolkové právo a přináší převratné změny a novinky. Přesto si myslím, že práce má i v této části svůj smysl. Analyzoval jsem některé problematické či dosud ne úplně vyjasněné aspekty vzniku, fungování či zániku občanských sdružení. Za důležité považuji právě srovnání stávající a nové právní úpravy s akcentem na rozdíly a nově upravené instituty.

Práce má být také návodným pomocníkem pro členy spolků. Subsumpcí právních norem na konkrétní občanské sdružení (Junák – svaz skautů a skautek ČR) jsem ukázal, jak mohou být obecná pravidla užitá v praxi, v mém případě na občanské sdružení, které nemá úplně nejjednodušší strukturu fungování. Čtenáři si tak mohou udělat obrázek a k zákonným institutům přiřadit konkrétní úpravu používanou v jednom z největších občanských sdružení v ČR.

Lidé se sdružují (spolčují) od nepaměti a zejména na počtu občanských sdružení u nás je vidět, že se jedná o nejpočetnější právní formu neziskových organizací. Mám za to, že tomu tak je proto, že v současné právní úpravě mají občanská sdružení nejméně rigoróznější

¹⁹⁰ O čemž svědčí jen výčet titulů použitých ke zpracování této práce, viz seznam použitých zdrojů.

podmínky pro svůj vznik i fungování.¹⁹¹ Za necelý rok, který zbývá do nabytí účinnosti nové právní úpravy, však vznikne jistě ještě mnoho nových občanských sdružení.

Je zřejmé, že občanská sdružení jsou, oproti jiným poplatníkům, zvýhodněna v daňové oblasti. To je dokladováno ve všech, ve třetí části, popisovaných daních. V současné právní úpravě nebývají mnohdy výslovně uvedeny speciální podmínky pro občanská sdružení, ale tato jsou subsumována pod pojem „poplatníci, kteří nejsou založeni nebo zřízení za účelem podnikání“. Zároveň většinou platí, že zvýhodněný daňový režim není orientován na účel (předmět) činnosti, ale na právní formu.

Jsem si vědom, že jsem se v daňové části nezabýval všemi existujícími daněmi. Jak bylo zmíněno výše, zejména ze dvou důvodů – rozsah této práce to neumožňoval, a zde neuvedené daně nejsou tak významné z hlediska aplikace na občanská sdružení. Zmíním snad jen dvě poznámky k dani dědické a k dani z přidané hodnoty.

Daň dědická není u současných občanských sdružení tak frekventovaná. Málokdy se (zatím) stává, že by např. člen občanského sdružení ve své závěti určil za svého dědice a „odkázal“ občanskému sdružení nějaký majetek (na rozdíl třeba od Velké Británie, kde je tato praxe hojná). V ČR je běžné, že člen „svému“ občanskému sdružení daruje majetek ještě za svého života.

Co se týče daně z přidané hodnoty, byť se v praxi netýká velkého množství občanských sdružení, zmíním situaci v Junáku v posledním období. Mnoho organizačních jednotek Junáka vlastní objekty (skautské klubovny, základny,...), která pronajímá. Ročně dosahují takového obratu, že jim hrozí, že se stanou plátcí DPH. Aby nebyla daná jednotka zatížena další administrativou spojenou s plátcovstvím DPH, vznikají „speciální“ zvláštní organizační jednotky za účelem vlastnictví a správy nemovitosti, kterou pronajímají.¹⁹² Aby se vyhnuli administrativě na straně jedné, založí zvláštní organizační jednotku (s odvozenou právní subjektivitou), která samozřejmě přinese administrativu novou spojenou s fungováním této ZvOJ.

Za pozitivum této práce považuji i uvedení příkladů k popisované materii. Zejména u problematických aspektů je to pro čtenáře názornější a snadněji pochopitelné a představitelné.

Závěrem je tedy možné říct, že ČR ve svém právním řádu aplikuje daňová zvýhodnění a úlevy pro občanská sdružení z titulu jejich obecné prospěšnosti, ale dle mého názoru je tento

¹⁹¹ Na rozdíl např. od nadací, nadačních fondů nebo obecně prospěšných společností.

¹⁹² Hantýrkou v Junáku nazývané „barákové jednotky“. V současné době např. vznik ZvOJ Středisko ekologické Kaprálův Mlýn a ZvOJ Skautské základny VAVÉHA, anebo již déle fungující ZvOJ Krajinská České Budějovice.

zvýhodněný režim stále nedostatečný či zbytečně komplikovaný¹⁹³, a v mnoha občanských sdruženích, která fungují pouze na bázi dobrovolnosti, způsobuje problémy. Mám za to, že spoustu lidí mohou právě obavy z daňové problematiky týkající se občanských sdružení odradit od jeho založení a angažování se veřejně prospěšných „neziskových“ záležitostech. Bude zajímavé sledovat přípravu nové právní úpravy statusu veřejné prospěšnosti a změn z něj v daňových zákonech vyplývajících. Vydá se cestou pro spolky jednodušší a příznivější?

¹⁹³ Za všechny zde jen právní úprava zdaňování členských příspěvků či použití daňové úspory po 30 % odpočtu od základu daně.

Shrnutí

Tématem této diplomové práce je Právní postavení a hospodaření občanských sdružení. Práce se zabývá dvěma hlavními tématy – právním postavením a daňovým režimem občanských sdružení.

Na úvod se zabývám definicí neziskového sektoru a neziskové organizace. Občanská sdružení jsou významnou součástí neziskového sektoru. Dále se věnuji detailnímu rozboru občanského sdružení z hlediska jeho založení, vzniku, fungování, struktury orgánů, členství v občanském sdružení, jeho vystupování navenek, zrušením a zánikem. Na závěr této části je popsáno fungování občanského sdružení Junák – svaz skautů a skautek ČR, které je s více jak 45 tisíci členy největší organizací pracující s mládeží v ČR. Na konkrétním příkladu Junáka jsou tak aplikovány obecné závěry a poznatky, které jsou zmíněny v předchozí části. V práci se také zabývám srovnáním s novou právní úpravou spolků.

V další části mé práce se věnuji daňovému režimu občanských sdružení. Občanská sdružení mají coby součást neziskového sektoru zvýhodněný daňový režim. Ten je popsán na nejdůležitějších daních, které se mohou občanských sdružení týkat. Přes značné daňové úlevy sledávám současný daňový režim pro tyto subjekty jako komplikovaný a nedostatečný.

Cílem práce je analyzovat fungování a daňový režim občanských sdružení v České republice, poukázat na stávající problémy a nastínit některá možná řešení. Práce také může sloužit členům či pracovníkům občanských sdružení jako praktická příručka či metodika.

Klíčová slova

Neziskový sektor, nezisková organizace, spolek, spolkové právo, občanské sdružení, sdružovací právo, daně, daňový režim

Summary

The topic of this thesis is Legal position and economy of unincorporated associations. This thesis concern with two main themes – legal position and tax regime of unincorporated associations.

Preliminary I defined terms non-profit sector and non-profit organization. Unincorporated associations are important part of non-profit sector. Consequently I concerned with role of unincorporated association in law in the Czech Republic in light of establishment, creation, functioning, structure of bodies, membership in unincorporated association, performing in front other subjects, liquidation and abolishment. In the end of this part I

described functioning of Junák – Association of Scouts and Guides of the Czech Republic. Junák is, with its more than 45 000 members, the largest civic organization for children and youth in the Czech Republic. I applied general conclusions and pieces of knowledge, which are described in the previous part on the concrete example. Part of this thesis is devoted to new legal regulations of corporations.

In the other part of this thesis I concerned about the tax regime of unicorporated associations in the Czech Republic. Unicorporated associations are constituent of non-profit sector and they are tax-preferred. This regime described on the most important taxes. In despite of unicorporated associations have extensive tax exemption, this regime is, in my opinion, for this subjects complicated and insufficient.

The aim of this thesis is analyse of functioning and tax regime of unicorporated associations in the Czech Republic. In this thesis I refer to actual problems and I submitted feasible solutions. This thesis is applicable for members and workers of unicorporated associations as a practical handbook or a methodics.

Key words

Non-profit sector, non-profit organization, corporation, the law of corporation, unicorporated association, the law of association, taxes, tax regime

Zdroje

Právní předpisy:

1. Zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky
2. Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod
3. Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník
4. Zákon č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů
5. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
6. Zákon č. 227/1997 Sb., o nadacích a nadačních fondech
7. Zákon č. 248/1995 Sb., o obecně prospěšných společnostech
8. Zákon č. 424/1991 Sb., o sdružování v politických stranách a v politických hnutích
9. Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník
10. Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád
11. Zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní
12. Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů
13. Zákon č. 357/1992 Sb., o dani dědické, dani darovací a dani z převodu nemovitostí
14. Zákon č. 16/1993 Sb., o dani silniční
15. Zákon č. 338/1992 Sb., o dani z nemovitostí
16. Zákon č. 280/2009 Sb., daňový řád
17. Zákon č. 213/1997 Z. z., o neziskových organizacích poskytujících všeobecně prospěšné služby

Všechny právní předpisy ve znění pozdějších předpisů.

Publikace:

18. BŘEŇ, Jan, JEMELKA, Luboš. *Zákon o sdružování občanů, zákon o právu shromažďovacím s komentářem*. Praha: ASPI, 2007. 172 s.
19. KNAPPOVÁ, Marta, ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, a kol. *Občanské právo hmotné 1*. 4. aktualizované a doplněné vydání. Praha: ASPI, 2005. 523 s.
20. HUDCOVÁ, Zdenka a kol. *Aktuální otázky vybraných institutů práva neziskového sektoru*. 1. vydání. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 2007. 225 s.
21. HUDCOVÁ, Zdenka. *Daňový režim neziskových organizací v ČR a ve vybraných zemích EU*. 1. vydání. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 2007. 173 s.
22. RONOVSÁ, Kateřina. *Spolkové a nadační právo*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2008. 109 s.

23. RŮŽIČKOVÁ MERLÍČKOVÁ, Růžena. *Neziskové organizace – vznik, účetnictví, daně*. 11. aktualizované vydání. Olomouc: ANAG, 2011. 256 s.
24. TELEC, Ivo. *Spolkové právo*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1998. 254 s.
25. REKTORŮŮ, Jaroslav a kol. *Organizace neziskového sektoru. Základy ekonomiky, teorie a řízení*. 3. aktualizované vydání. Praha: EKOPRESS, 2010. 188 s.
26. PELC, Vladimír. *Daňové podmínky působení neziskových subjektů*. Praha: C. H. Beck, 2011. 162 s.
27. STUHLÍKOVÁ, Helena, KOMRSKOVÁ, Sofie. *Zdaňování neziskových organizací: zejména příspěvkových organizací, krajů, obcí, občanských sdružení, veřejných vysokých škol a veřejných výzkumných institucí: s příklady z praxe*. Olomouc: ANAG, 2008. 343 s.
28. KOČÍ, Petr. *Nevýdělečné organizace 2012*. Praha: ASPI, 2012. 291 s.
29. SLÁDEČEK, Vladimír, POUPEROVÁ, Olga a kol. *Správní právo – zvláštní část (vybrané kapitoly)*. Praha: Leges, 2011. 416 s.
30. STEJSKAL, Jan. *Ekonomika neziskové organizace*. Praha: Junák – Tiskové a distribuční centrum, 2010. 272 s.
31. STEJSKAL, Jan, KUVÍKOVÁ, Helena, MAŤÁTKOVÁ, Kateřina. *Neziskové organizace – vybrané problémy ekonomiky*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2012. 172 s.

Články:

32. ŠKARABELOVÁ, Simona. *Definice neziskového sektoru: sborník příspěvků z internetové diskuse CVNS*. Brno: Centrum pro výzkum neziskového sektoru, 2005. 52 s.
33. BAČUVČÍK, Radim. *K terminologii neziskového sektoru: sborník příspěvků z internetové diskuse CVNS*. Brno: Centrum pro výzkum neziskového sektoru, 2005. 52 s.
34. RONOVSKÁ, Kateřina. Nadace, spolky a občanské právo. *Acta Iuridica Olomoucensia*, 2010, roč. 5, č. 2, s. 93 – 103.
35. HLADKÁ, Marie, ŠKARABELOVÁ, Simona. Nezisková organizace a její vymezení v roli daňového poplatníka. In HUDCOVÁ, Zdenka (ed). *Aktuální otázky vybraných institutů práva neziskového sektoru*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 2007, s. 157 – 167.
36. BOHÁČ, Radim. Občanské sdružení – právní postavení v České republice. In HUDCOVÁ, Zdenka (ed). *Aktuální otázky vybraných institutů práva neziskového sektoru*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 2007, s. 72 – 80.

37. RADVAN, Michal. Osvobození od daně z nemovitostí v případě neziskových organizací. In HUDCOVÁ, Zdenka (ed). *Aktuální otázky vybraných institutů práva neziskového sektoru*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 2007, s. 191 – 203.
38. RONOVSKÁ, Kateřina. Zamyšlení nad procesními otázkami vzniku spolku jako právnické osoby. *Dny práva - 2008 - Days of law*. Brno: Masarykova univerzita Brno, 2008. s. 969 – 978.
39. CHALUPA, Luboš. *Právní subjektivita organizačních jednotek občanských sdružení podle zákona č. 83/1990 Sb.* [online]. akchalupa.cz. Dostupné na <<http://www.akchalupa.cz/http://www.akchalupa.cz/pravni-subjektivita-organlzacnich-jednotek-obcanskych-sdruzeni-podle-zakona-c-831990-sb>>.
40. TOPINKA, Jiří. *Veřejné sbírky – daňové a účetní souvislosti*. [online]. učetnikavarna.cz. Dostupné na <<http://www.ucetnikavarna.cz/archiv/dokument/doc-d9240v12059-verejne-sbirky-danove-a-ucetni-souvislosti/>>.

Ostatní:

41. Návrh zákona o neziskových organizacích, sněmovní tisk 64/0, volební období 2006 – 2010 [online]. psp.cz. Dostupné na <<http://www.psp.cz/ff/dc/31/6f/08.htm>>.
42. Ministerstvo vnitra ČR. *Občanské aktivity: registrace občanských sdružení*. [online]. mvcr.cz. Dostupné na <<http://www.mvcr.cz/clanek/obcanske-aktivity-118893.aspx?q=Y2hudW09Ng%3d%3d>>.
43. Ministerstvo financí ČR. *Administrativní registr ekonomických subjektů*. [online]. mfcz.cz. Dostupné na <http://www.info.mfcz.cz/ares/ares_es.html.cz>.
44. Ministerstvo financí ČR. *Financování nestátních neziskových organizací*. [online]. mfcz.cz. Dostupné na <http://www.mfcz.cz/cps/rde/xchg/mfcz/hs.xsl/nezisk_organizace.html>.
45. Junák – svaz skautů a skautek ČR. *Registr organizačních jednotek*. [online]. krizovatka.skaut.cz. Dostupné na <<http://krizovatka.skaut.cz/databaze/registr-organizacnich-jednotek/>>.
46. Junák – svaz skautů a skautek ČR. *Složení Výkonné rady Junáka*. [online]. krizovatka.skaut.cz. Dostupné na <<http://krizovatka.skaut.cz/organizace/ustredni-organy/vykonna-rada-junaka-vrj/slozeni-vrj/>>.
47. Junák – svaz skautů a skautek ČR. *Pokyn k registraci pro rok 2013 ze dne 30. 11. 2012*. [online]. krizovatka.skaut.cz. Dostupné na <<http://krizovatka.skaut.cz/organizace/dokumenty/spisovna/detail-1730/>>.

48. Skaut Kostelec. *Historie českého Junáka*. [online]. dakota-skautkostelec.cz. Dostupné na http://dakota.skautkostelec.cz/skautska_stezka/junak/historie_junaka.htm.
49. Stanovy Junáka – svazu skautů a skautek ČR
50. NIGUTOVÁ, Ludmila. *Nová právní úprava daně z převodu nemovitostí*. Informační materiál z oblasti majetkových daní. Praha: Ministerstvo financí ČR, 2012. 18 s.
51. *Důvodová zpráva k novému občanskému zákoníku*. [online]. obcanskyzakonik.justice.cz. Dostupné na http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/2011/Vladni_navrh_obcanskeho_zakoniku_2011_DZ.pdf.
52. ADAMEC, Jaromír. *Závěrečná zpráva „Analýza aktuálních daňových zvýhodnění pro nestátní neziskové organizace a jejich využitelnosti jednotlivými typy NNO a konkrétních dopadů do ekonomiky těchto NNO“*. [online]. avpo.cz. Dostupné na www.avpo.cz/sdata/analyza_danovych_vyhod_pro_NNO_99.pdf.
53. *Veřejná prospěšnost v novém občanském zákoníku*. [online]. verejnaprospesnost.cz. Dostupné na <http://www.verejnaprospesnost.cz/domains/verejnaprospesnost.cz/index.php/2-uncategorised/2-verejna-prospesnost-v-novem-obcanskem-zakoniku>.

Soudní rozhodnutí:

54. Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 13. 11. 2003, sp. zn. 7 A 13/2002-46.
55. Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 13. 10. 2004, sp. zn. 6 A 137/2001-42.
56. Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 1. 8. 2007, sp. zn. 1 Ans 3/2007-235.
57. Usnesení Nejvyššího správního soudu ze dne 8. 1. 2007, čj. Konf 33/2006-5.
58. Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 24. 6. 2010, sp. zn. 7 As 40/2010-85.
59. Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 15. 7. 2010, sp. zn. 7 As 51/2010-63.
60. Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 8. 10. 2009, sp. zn. 9 Afs 4/2009-84.
61. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 4. 2002, sp. zn. 30 Cdo 275/2002.
62. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 13. 9. 2002, sp. zn. 21 Cdo 1850/2001.
63. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 6. 2007, sp. zn. 28 Cdo 2948/2006.
64. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 8. 11. 2006, sp. zn. 28 Cdo 2669/2006.
65. Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 11. 2008, sp. zn. 33 Odo 1209/2006.
66. Rozsudek Nejvyššího soud ze dne 10. 12. 2002, sp. zn. 22 Cdo 985/2001.
67. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 4. 1999, sp. zn. 11 Zp 3/99.
68. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 1. 2008, sp. zn. 32 Odo 1114/2006.
69. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 4. 2007, sp. zn. 28 Cdo 704/2007.

70. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 2. 1999, sp. zn. Cdo 2317/98.
71. Nález Ústavního soudu ze dne 10. 3. 1998, sp. zn. IV. ÚS 9/98.
72. Nález Ústavního soudu ze dne 20. 2. 2001, sp. zn. II. ÚS 452/98.
73. Usnesení Ústavního soudu ze dne 25. 8. 1998, sp. zn. III. ÚS 195/98.
74. Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 14. 10. 1998, čj. 5 A 41/98-16.
75. Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 31. 3. 2011, sp. zn. 11 Ca 298/2009-78.
76. Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové sp. zn. 20 Co 585/1998.
77. Rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 14. 7. 2010, sp. zn. 31 Af 2/2010-58.

Příloha – fungování vybrané organizace

Úvod

Vzhledem k mému dlouholetému působení v občanském sdružení Junák – svaz skautů a skautek ČR, vykonávání funkcí a činností v různých organizačních jednotkách a znalosti fungování jeho organizace, jsem se v této práci rozhodl podrobněji analyzovat fungování tohoto sdružení v kontextu výše uvedeného obecného pojednání o problematice občanských sdružení.

Toto hnutí v českých zemích vzniklo již před 1. světovou válkou. Několikrát byla činnost zastavena či organizace rozpuštěna a zrušena. 19. 6. 1990 vzalo ministerstvo vnitra ČR dle § 19 odst. 1 zákona o sdružování občanů oznámení o činnosti, a to pod č.j. VSP/1-1 366/90-R.

*Junák – svaz skautů a skautek ČR je dobrovolné, nezávislé a nepolitické občanské sdružení ve smyslu zákona č. 83/1990 Sb. sdružující své členy a členky bez rozdílu národnosti, náboženského vyznání, politického přesvědčení, rasy nebo jiných rozdílů.*¹⁹⁴

Junák – svaz skautů a skautek ČR je největší organizací pracující s mládeží v České republice, má cca 46 tis. členů. Je také součástí mezinárodního skautského hnutí – členem světových skautských organizací.

Zajímavý je název našeho sdružení, a sice slovem „svaz“. Tento pojem značí seskupení více organizací do jednoho sdružení (můžeme použít synonyma unie, federace, asociace, společenství, liga). Přesto současný Junák pojmově svazem není, neboť je pouze jedním homogenním seskupením. Jde však pozůstatek historický. Původně (od roku 1914) nesl spolek název Junák – Český skaut. Hned v roce 1919 zakladatel skautingu v českých zemích A. B. Svojsík, aby zabránil tříštění, inicioval sjednocení příbuzných skautských organizací (Děti svobody, Skauti učňovských besídek) do jedné s názvem Svaz junáků – skautů republiky Československé (SJS RČS). Slučování pokračovalo v lednu 1939, kdy se Svaz junáků – skautů republiky Československé sloučil s dalšími skautskými organizacemi: Junáky volnosti, Katolickými skauty a Švehlovými junáky do organizace nové: Junák – ústředí skautské výchovy.¹⁹⁵ Název sdružení se po pádu komunistického režimu a obnovení činnosti v roce 1990 změnil již třikrát, vždy však v názvu přetrvalo slovo „svaz“. V období 1990 – 1992 zněl Český Junák – svaz skautů a skautek, následující tři roky do roku 1995

¹⁹⁴ Čl. 1 Stanov Junáka – svazu skautů a skautek ČR ze dne 21. 10. 2001.

¹⁹⁵ Skaut Kostelec. *Historie českého Junáka*. [online]. dakota-skautkostelec.cz, [cit. 23. 7. 2012]. Dostupné na <http://dakota.skautkostelec.cz/skautska_stezka/junak/historie_junaka.htm>.

Junák – svaz skautů a skautek a od roku 1995 až doposud Junák – svaz skautů a skautek České republiky.

Stanovy v aktuálním znění¹⁹⁶ pojednávají kromě obligatorních náležitostí dle zákona o sdružování občanů také o poslání a principech Junáka (Hlava druhá) a skautské výchovné metodě (Hlava třetí).

Práva a povinnosti členů

Stanovy také pojednávají o členství v Junáku (Hlava čtvrtá) a právech a povinnostech členů (Hlava pátá). Členem Junáka se může stát každý, kdo v souladu se zákonem pobývá na území ČR a souhlasí s posláním, principy a výchovnou metodou skautského hnutí. Individuální členství vzniká odevzdáním závazné přihlášky, zaplacením členského příspěvku a přijetím organizační jednotkou, u které jednotlivec požádal o členství. Čestné členství může být uděleno pouze jednotlivcům. Bližší podmínky stanoví Náčelnictvo Junáka. Čestný člen nemusí být registrován u organizační jednotky ani nemusí platit členské příspěvky. Čestné členy Junáka sdružuje Svojsíkův oddíl, který je čestnou jednotkou a stojí mimo organizační strukturu Junáka.

Stanovy upravují práva členů: podílet se na činnosti Junáka, nosit skautský kroj a užívat skautské symboly, být informován o všech závažných skutečnostech souvisejících s činností Junáka, získávat skautskou kvalifikaci podle svých schopností, podávat návrhy, připomínky a stížnosti. Dále je upraveno právo dospělých členů (osoby nad 18 let) být volen či jmenován do funkcí v Junáku. Stanovy dále vymezují povinnosti Junáka, kterými jsou: povinnost respektovat poslání, principy a metody skautského hnutí, složení skautského slibu a řídit se jím, povinnost platit členské příspěvky a být registrován v organizační jednotce.

Organizační struktura Junáka

Organizační struktura Junáka je poměrně složitá. Byla využita možnost dle § 6 odst. 2 písm. e) zákona o sdružování občanů, kde je vymezena fakultativní možnost zřízení organizačních jednotek s vlastní právní subjektivitou. Stanovy Junáka (jako celku, „hlavní“ sdružení) umožňují vznik tří typů organizačních jednotek: základní, vyšší, zvláštní. V současné době je Junák (jako celek) tvořen 564 organizačními jednotkami s odvozenou

¹⁹⁶ Byly schváleny 21. 10. 2001 X. Valným sněmem Junáka, ministerstvem vnitra vzaty na vědomí 25. 2. 2002.

právní subjektivitou (82 vyšších, 471 základních a 11 zvláštních).¹⁹⁷ Organizační strukturu upravují čl. 24 – 41 Hlavy šesté stanov.

Stanovy definují jednotlivé organizační jednotky, přičemž jejich založení, sloučení, rozdělení nebo zrušení upravují vnitřní předpisy. Vyššími organizačními jednotkami jsou okresy a kraje, základními organizačními jednotkami jsou střediska a přístavy. Vyšší organizační jednotky zřizují a sdružují další podřízené jednotky s právní subjektivitou. Základní organizační jednotky již další jednotky s právní subjektivitou nezřizují ani nesdružují.

Dále jsou vymezeny orgány základních a vyšších organizačních jednotek, kterými jsou:

- Sněm, který je nejvyšším orgánem jednotky, je oprávněn rozhodovat o všech věcech příslušné jednotky, které nejsou upraveny předpisy přijatými ústředními orgány. Sněm rovněž volí další orgány.
- Rada, která je vrcholným řídicím orgánem jednotky v době mezi sněmy a v její pravomoci je rozhodovat o všech věcech příslušné jednotky, které nejsou upraveny předpisy přijatými ústředními orgány nebo usneseními sněmu.
- Revizní komise, která je kontrolním orgánem jednotky a kontroluje její hospodaření a hospodaření jednotek jí podřízených.
- Předseda/vedoucí/kapitán přístavu, který je statutárním orgánem jednotky.

Orgány zvláštní organizační jednotky stanovy blíže nepopisují, neboť strukturu, způsob ustavení a další náležitosti určí zvláštní statut, který schvaluje Náčelnictvo Junáka.

Oddíl není organizační jednotkou (nemá právní subjektivitu), ale výchovnou jednotkou, základním funkčním celkem. Oddíl má za úkol přímo naplňovat poslání Junáka, vychovávat a rozvíjet děti a mládež. V současnosti je registrováno cca 2 200 oddílů.

Statutární orgány, jednání jménem Junáka a jeho organizačních jednotek

Tuto problematiku upravuje Hlava osmá. Statutárním orgánem Junáka (jako celku) je starosta. Starosta je oprávněn jednat jménem Junáka ve všech věcech, které nejsou vyhrazeny Valnému sněmu Junáka nebo Náčelnictvu Junáka, a za toto jednání nese plnou odpovědnost. Může také písemně zmocnit (udělit plnou moc) další členy Výkonné rady Junáka či jiné fyzické nebo právnické osoby k jednání jménem Junáka. Místostarosta Junáka vykonává v nepřítomnosti starosty práva a povinnosti statutárního orgánu Junáka. Na platnost takto učiněných právních úkonů nemá vliv, zda byly učiněny starostou či místostarostou.

¹⁹⁷ Junák – svaz skautů a skautek ČR. *Registr organizačních jednotek*. [online]. krizovatka.skaut.cz. [cit. 19. 7. 2012]. Dostupné na <<http://krizovatka.skaut.cz/databaze/registr-organizacnich-jednotek/>>.

Jak bylo řečeno výše, statutárním orgánem vyšší organizační jednotky je předseda rady, statutárním orgánem základní organizační jednotky je vedoucí střediska nebo kapitán přístavu. O jejich zástupcích platí obdobně to, co bylo řečeno o místostarostovi Junáka.

Ústřední orgány Junáka

Poměrně složitá a ve stanovách obsáhle (čl. 64 – 138 zakotvené v Hlavě deváté až Hlavě čtrnácté) upravená je struktura ústředních orgánů Junáka. Stanovy vyjmenovávají ústřední orgány, kterými jsou: Valný sněm Junáka (VSJ), Náčelnictvo Junáka (NJ), Ústřední revizní komise Junáka (ÚRKJ), Rozhodčí a Smírčí rada Junáka (RSRJ), Výkonná rada Junáka (VRJ). Stanovy určují úlohu, vyjmenovávají základní úkoly a kompetence jednotlivých orgánů a také způsob jejich ustavení. Podrobnosti k volbám jednotlivých orgánů stanoví Volební řád Junáka.

Valný sněm Junáka je nejvyšším orgánem Junáka. Sněm je tvořen delegáty, které volí organizační jednotky (s výjimkou delegátů z titulu funkce – členů ústředních orgánů Junáka kromě členů Výkonné rady Junáka). Poslední Valné sněmy byly tvořeny cca 350 delegáty. Valný sněm se schází zpravidla jedenkrát za tři roky a svolává jej Výkonná rada Junáka. Stanovy však konstruuji dalších sedm situací, kdy je nutné sněm svolat.

Stanovy také určují pravomoci dané Valnému sněmu:

- pouze Valnému sněmu přísluší (a to třipětinovou většinou na sněmu přítomných delegátů) schvalovat či měnit stanovy a rozhodnout o zániku Junáka nebo o omezení jeho samostatnosti či svrchovanosti,
- volí členy ústředních orgánů (konkrétně náčelníka a místonáčelníka chlapeckého kmene, náčelní a místonáčelní dívčího kmene, členy Náčelnictva Junáka, členy Rozhodčí a Smírčí rady Junáka a členy Ústřední revizní komise Junáka),
- schvaluje zprávu o činnosti a zprávu o hospodaření předloženou Náčelnictvem Junáka,
- bere na vědomí zprávu Ústřední revizní komise Junáka a zprávu Rozhodčí a Smírčí rady Junáka,
- přijímá usnesení závazná pro všechny členy Junáka a orgány Junáka (stanovy konstruuji, které orgány jsou oprávněny předkládat návrhy usnesení).

Náčelnictvo Junáka je vrcholným orgánem Junáka v období mezi sněmy. Přísluší mu rozhodovat o všech záležitostech, které nejsou ve výhradní kompetenci Valného sněmu. Náčelnictvo bychom mohli přirovnat ke skautskému „parlamentu“, neboť jeho hlavní úlohou je mimo jiné schvalování řádů, schvalování rozpočtu a plánu činnosti ústředních orgánů,

jmenování starosty Junáka a členů Výkonné rady Junáka, schvalování strategických a koncepčních záměrů Junáka, určování základních směrů skautské výchovy.

Náčelnictvo je tvořeno členy s různými typy členství, odvozené od vzniku jejich členství v tomto orgánu. Část členů je voleno Valným sněmem (náčelník a místonáčelník chlapeckého kmene, náčelní a místonáčelní dívčího kmene, 5 členů a 5 členek), jiné jsou členy z titulu své funkce (náčelní/k a místonáčelní/k Kmene dospělých, hlavní kapitán/ka vodních skautů voleni na příslušných sněmech). Po jednom zástupci má v Náčelnictvu každý junácký kraj, způsob jeho ustavení si určí samotný kraj (aktuálně je jmenován buď krajskou radou, nebo volen krajským sněmem). Celkově tedy Náčelnictvo tvoří až 31 členů, což příliš k akceschopnosti tohoto orgánu nepřispívá. Reálně však toto těleso funguje za menšího počtu členů, neboť povinné zastoupení volených členů (resp. členek) se dlouhodobě nedaří při volbách na Valném sněmu naplnit. Náčelnictvo má kolektivní vedení neboť v jeho čele stojí náčelník a náčelní. Zasedání Náčelnictva se koná cca jedenkrát za tři měsíce.

Výkonnou radu Junáka bychom analogicky mohli přirovnat k vládě a starostu Junáka k předsedovi vlády. VRJ je vrcholným orgánem Junáka, jejímž úkolem je řídit činnost organizace. Je tedy operativním orgánem. Ze své činnosti se zodpovídá Náčelnictvu a je mu podřízená. Jak již bylo řečeno, jmenuje starostu a členy VRJ Náčelnictvo.

Členy Výkonné rady jsou starosta, místopředseda (v současné době dva) a 5 – 9 členů pověřených výkonem zpravodajských funkcí. Každý člen VRJ má tedy určený resort, oblast, kterou má v kompetenci. Aktuálně má VRJ 11 členů (starosta, 2 místopředsedové, 2 zahraniční zpravodajové, hospodářský zpravodaj, zpravodaj pro program, organizační zpravodaj, zpravodajka pro komunikaci, zpravodajka pro vzdělávání, zpravodaj pro rozvojové projekty a fundraising).¹⁹⁸ VRJ může pro řešení úkolů zřizovat odbory či komise, svěřovat jim úkoly a sledovat jejich plnění. Zpravidla každý zpravodaj má své poradní orgány (např. odbor pro vzdělávání, odbor pro personalistiku, Info – odbor, skautský odbor, zahraniční odbor atd.)

VRJ předkládá Náčelnictvu plán své činnosti, zprávu o činnosti, návrh rozpočtu organizace. VRJ také rozhoduje o vyloučení dospělého člena z Junáka.

Ústřední revizní komise Junáka je kontrolním orgánem Junáka. Reviduje veškeré hospodaření Junáka i jeho organizačních jednotek (vyúčtování dotací, nakládání s majetkem, dodržování rozpočtu, plnění daňových povinností, dodržování předpisů v těchto oblastech atd.). ÚRKJ má sedm členů volených Valným sněmem, předsedu a místopředsedu si volí ze

¹⁹⁸ Junák – svaz skautů a skautek ČR. *Složení Výkonné rady Junáka*. [online]. krizovatka.skaut.cz. [cit. 20. 7. 2012]. Dostupné na <<http://krizovatka.skaut.cz/organizace/ustredni-organy/vykonna-rada-junaka-vrj/slozeni-vrj/>>.

svého středu ÚRKJ. Dlouhodobým trendem je bohužel neúplné obsazení ÚRKJ, neboť ve volbách na Valném sněmu se nenajde dostatek kandidátů.

Rozhodčí a smírčí radu Junáka bychom mohli přirovnat ke skautskému „Ústavnímu soudu“. Je orgánem, který řeší závažné spory uvnitř organizace a dbá na to, aby orgány Junáka ve svých rozhodnutích postupovaly v souladu s platným právním řádem ČR, stanovami, závaznými rozhodnutími mezinárodních organizací, jehož je Junáka členem. RSRJ může rušit rozhodnutí kteréhokoliv orgánu Junáka, pokud je v rozporu s předpisem či rozhodnutím vyšší právní síly. Stanovy vyjmenovávají, které orgány mají aktivní legitimaci k podání takového návrhu. RSRJ mezi Valnými sněmy rozhoduje o výkladu stanov a usnesení Valného sněmu, dále působí jako přezkumný orgán při rozhodování o vyloučení dospělého člena z Junáka, a řeší spory mezi orgány nebo činovníky Junáka. RSRJ má pět členů, kteří jsou voleni Valným sněmem, předsedu a místopředsedu si volí ze svého středu RSRJ.

V Hlavě patnácté se stanovy stručně zmiňují o jmění Junáka. Vyjmenovávají zdroje jmění (příjmy). Důležitým ustanovením je povinnost schválení jakékoliv dispozice (prodej, darování, zřízení zástavního práva) s nemovitým majetkem Junáka nebo organizačních jednotek Výkonnou radou Junáka. Jmění rušené jednotky přecházejí na jejího zakladatele, který o něm rozhodne.

Zakotven je zde institut členských příspěvků. Vzhledem k organizační struktuře Junáka, lze říci, že poplatek se skládá z několika částí – pro Junáka jako celek a pro každou organizační jednotku, která je nadřizena základní organizační jednotce, ve které je člen registrován (tedy svůj odvod stanoví středisko/přístav, nadřizovaný okres, nadřizovaný kraj a ústředí).

Na závěr je třeba říci, že již více jak půl roku probíhají intenzivní přípravy nových stanov Junáka v důsledku přijetí nového občanského zákoníku. Tyto stanovy by měl schválit Valný sněm Junáka v březnu 2014.